

Vergaderjaar 1993–1994

22 942

Wijziging van het Burgerlijk Wetboek, de Faillissementswet en enige andere wetten in verband met de bevoorrechtiging van vorderingen, het verbinden van een bijzonder verhaalsrecht aan bepaalde vorderingen en de invoering van de mogelijkheid van een vereenvoudigde afwikkeling van faillissement

Nr. 6

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 8 maart 1994

ALGEMEEN

I. Inleidende opmerkingen

Met genoegen hebben wij kennis genomen van de mededeling van de leden van de PvdA-fractie dat zij verheugd waren dat met dit wetsvoorstel een lange discussie over het fiscale voorrecht en het bodemrecht afgerond wordt. De belangstelling waarmee de leden van de VVD-fractie, die van de D66-fractie en die van de SGP-fractie van het ingediende wetsvoorstel hebben kennis genomen waarderen wij.

II. Voorrecht en bodemrecht

De leden van de CDA-fractie waren van mening dat in de memorie van toelichting te weinig moeite is gedaan om in te gaan op de argumenten die in het mondeling overleg over het rapport van de interdepartementale werkgroep «Voorrecht en bodemrecht» door de Kamer naar voren zijn gebracht. De verwijten die deze leden ons maken vinden wij niet gerechtvaardigd. In het mondeling overleg heeft immers al een gedachtenwisseling over de genoemde argumenten plaatsgevonden. Wij zijn ons er niet van bewust dat wij bij die gelegenheid vragen die vanuit de verschillende fracties van de Tweede Kamer gesteld zijn onbeantwoord hebben gelaten. Op blz. 3–5 van de memorie van toelichting is ook nog eens ingegaan op de in het mondeling overleg naar voren gebrachte bezwaren. Alleen voor één punt, de keuze van de zaken waarvoor het bodemrecht zou gelden, is door de eerste ondergetekende verwezen naar de behandeling van dit wetsvoorstel.

Voor wij op die keuze ingaan, willen wij eerst een opmerking maken over het woordgebruik.

Het bodemrecht in de zin van een recht dat uitgeoefend kan worden op niet aan de schuldenaar toebehorende zaken is in het wetsvoorstel in afdeling 3.10.3 BW opgenomen als een bijzonder verhaalsrecht, dat geldt voor niet aan de schuldenaar toebehorende roerende zaken die bestemd zijn blijvend te worden gebruikt in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf. Overigens merken wij op dat het woord «bodemrecht» niet meer

geheel correct is. Wij wijzen er in dit verband op dat in het onderhavige wetsvoorstel namelijk wordt voorgesteld het criterium «op de bodem» te vervangen. Voorts wijzen wij op de wijziging die het nieuwe Burgerlijk Wetboek voor dit onderwerp heeft gebracht.

Vóór de invoering van de Boeken 3, 5 en 6 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek had het bodemrecht ook betrekking op zaken die de schuldenaar in fiduciaire eigendom overgedragen had. De fiduciaire eigendom is, zoals bekend, in het nieuwe recht vervangen door een bezitloos pandrecht. Van de zaken waarop een bezitloos pandrecht gevestigd is, blijft de schuldenaar eigenaar, zodat daarvoor het bodemrecht niet meer geldt. In verband daarmee is in artikel 21, tweede lid, Invorderingswet 1990 bepaald dat het fiscale voorrecht gaat boven bezitloos pand op bodemzaken. Die bepaling wordt in het wetsvoorstel opgevolgd door de bepaling van artikel 3:284 BW die het voorrecht plaatst boven een bezitloos pandrecht op roerende zaken die bestemd zijn blijvend te worden gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf van de schuldenaar. Teneinde te voorkomen dat het gebruik van het woord «bodemrecht» tot onduidelijkheid leidt over de vraag of slechts bedoeld wordt op het bijzondere verhaalsrecht of ook op de rangorde van voorrecht en bezitloos pandrecht, zullen wij, als van de voorgestelde wettelijke regeling sprake is, evenals in de memorie van toelichting, de term bijzonder verhaalsrecht gebruiken en niet het woord «bodemrecht».

De regeling van artikel 3:284 BW over de plaats van het fiscale en sociale voorrecht en die van afdeling 3.10.3 BW over het bijzondere verhaalsrecht corresponderen met elkaar. Beide regelingen hebben op dezelfde zaken betrekking, namelijk roerende zaken die bestemd zijn blijvend te worden gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf van de schuldenaar. Voor de keuze van die zaken is in het wetsvoorstel vastgehouden aan de voorstellen die daarover in het rapport van de interdepartementale werkgroep zijn gedaan. De stellingname in het mondeling overleg door de verschillende fracties gaf naar onze mening onvoldoende aanleiding om met andere voorstellen te komen.

De leden van de fracties van het CDA, de PvdA, de VVD en de SGP wilden geïnformeerd worden over de middelen die de fiscus in andere EG-landen bij de invordering ter beschikking staan. In Bijlage I bij deze memorie van antwoord is een overzicht opgenomen van de regelingen die in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk bestaan over voorrechten en bijzondere verhaalsrechten van de fiscus. Aan de hand van dit overzicht, de informatie die is opgenomen in de bijlage bij de nota naar aanleiding van het eindverslag aan de Tweede Kamer betreffende het wetsvoorstel inzake de Invorderingswet 1990 (Kamerstukken II 1988/89, 20 588, nr. 9, blz. 32 e.v.) en de gegevens over de situatie in België als vermeld in het rapport van de interdepartementale werkgroep (blz. 39-41) kan het volgende beeld worden geschetst.

Het Nederlandse bodemrecht zoals dit thans nog geldt alsmede het daaruit afgeleide bijzondere verhaalsrecht dat in dit wetsvoorstel is opgenomen, nemen in vergelijking met het invorderingsrecht binnen de lidstaten van de EG een bijzondere plaats in. Daaruit mag evenwel niet onmiddellijk de conclusie worden getrokken dat de Nederlandse fiscus daardoor over verdergaande bevoegdheden zou beschikken dan in andere lidstaten het geval is. De invorderingssystemen in de diverse lidstaten behoren immers in hun totaliteit tegen elkaar te worden afgewogen. Daarbij dient niet alleen de positie van de fiscus in beschouwing te worden genomen, maar ook die van de particuliere schuldeiser met zijn mogelijkheden de incasso van zijn vordering in en buiten faillissement veilig te stellen. Tevens vormen onder meer wettelijke bepalingen inzake aansprakelijkheid en zekerheidstelling, systemen met betrekking tot juridische en economische eigendomsoverdracht en dergelijke aspecten belangrijke onderdelen waarop de rechtstelsels ter wille van een afgewogen oordeelsvorming met elkaar dienen te worden vergeleken.

Met het bodemrecht vergelijkbare rechten komen, behalve in Italië, voor bepaalde belastingen ook voor in Duitsland en in het Verenigd Koninkrijk. Andere landen kennen regelingen waarvoor in Nederland geen equivalent bestaat. Zo kennen Duitsland, België en Frankrijk, in tegenstelling tot ons land, het instituut van de wettelijke hypotheek ten gunste van de fiscus. In België kent men geen fiduciaire eigendom noch een wettelijke regeling van huurkoop; leveranciers kunnen weliswaar een eigendomsvoorbehoud maken, doch dat voorbehoud kan men bij faillissement of beslag niet aan de boedel, respectievelijk de beslaglegger tegenwerpen. Verpanding van de «handelszaak» aan banken of kredietinstellingen is in België enerzijds op eenvoudige wijze mogelijk, anderzijds wordt daaraan met het oog op de belangen van andere schuldeisers de beperking gesteld dat ten minste 50 procent van de voorraden vrij moet blijven voor verhaal door andere schuldeisers. Het Franse recht kent het instituut van de inschrijving van borgtocht op de handelszaak en van voorlopige gerechtelijke hypotheek op de onroerende zaken van de schuldenaar. In België kunnen belastingplichtigen onder omstandigheden verplicht worden zekerheid te stellen of persoonlijke borgstelling aan te bieden in verband met bepaalde mogelijke toekomstige belastingschulden. Voor verdere bijzonderheden moge worden verwezen naar de hierboven genoemde vindplaatsen.

Bij een vergelijking van de invorderingsstelsels van verschillende landen is het ook van belang te letten op de mate waarin de stelsels in de praktijk effectief zijn. Zoals in de eerder genoemde nota naar aanleiding van het eindverslag inzake het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de totstandkoming van de Invorderingswet 1990 (blz. 9) is betoogd, gaat het daarbij om de verhouding tussen de opbrengsten van het invorderingsstelsel als geheel en zowel de budgettaire doelstelling als de omvang van de vastgestelde materiele belastingschuld.

Met betrekking tot de vraag van de leden van de CDA-fractie om in te gaan op het voor het functioneren van de interne markt belangrijke aspect van de grensoverschrijdende kredietverlening, in welk kader deze leden wijzen op buitenlandse leasemaatschappijen, merken wij op geen aanwijzingen te hebben dat buitenlandse leasemaatschappijen de Nederlandse markt mijden.

De leden van de fracties van het CDA, de PvdA en de VVD vroegen ons in te gaan op het alternatief dat mr. E. W. J. H. de Liagre Böhl heeft voorgesteld in zijn artikel «Het destructieve effect van bodem(voor)recht oude en nieuwe stijl» in het Nederlands Juristenblad van 11 februari 1993, p. 193-198.

Het voorstel van De Liagre Böhl – die vooropstelt dat het bodemrecht veel onnodige kritiek heeft te verduren, terwijl daar slechts één wezenlijk bezwaar aan kleeft – valt in twee delen uiteen. Het bijzondere verhaalsrecht als voorgesteld in afdeling 3.10.3 zou moeten vervallen. Ter compensatie daarvan zou het fiscale en sociale voorrecht in rang verhoogd en boven pand en hypotheek geplaatst moeten worden; daarbij zou in de wet geregeld moeten worden in welke verhouding de opbrengst tussen fiscus en bedrijfsvereniging aan de ene kant en pand- en hypotheekhouder aan de andere kant verdeeld zou moeten worden.

De Liagre Böhl wil het bijzondere verhaalsrecht laten vervallen omdat hij ervan uitgaat dat financiers de zaken waarvoor het bijzondere verhaalsrecht geldt aan het verhaal van de fiscus zullen onttrekken, waardoor de onderneming te gronde gaat. Dat is, zo stelt hij, onder het thans geldende recht al het geval en de voorgestelde wettelijke regeling zou in die situatie naar zijn mening geen wezenlijke verandering brengen.

Wij ontkennen niet dat onder het huidige recht een dergelijke situatie soms voorkomt. Cijfers over de omvang waarin dit gebeurt ontbreken ons echter. De Liagre Böhl stelt dat zulk handelen op grote schaal voorkomt en spreekt in dit verband van kapitaalvernietiging en gevolgen voor de werkgelegenheid doordat ondernemingen voortijdig zouden moeten worden gesloten. Hij onderbouwt deze stelling echter niet met cijfers.

Bij het betoog van De Liagre Böhl dient een wijziging in het oog te worden gehouden die hij in een ander verband in zijn artikel noemt, namelijk de vervanging in het nieuwe Burgerlijk Wetboek van de fiduciaire eigendomsoverdracht door een bezitloos pandrecht. Zoals boven al uitkwam, hadden onder het vóór 1992 geldende recht zowel de leveranciers die een beding van eigendomsvoorbehoud gemaakt hadden als de fiduciaire eigenaars met het bodemrecht te maken. Deze twee groepen schuldeisers konden soms aanspraak konden maken op zo'n groot deel van de bedrijfsinventaris en de bedrijfsvoorraden dat, als zij die verwijderden om aan het bodemrecht te ontkomen, het bedrijf niet voortgezet kon worden.

De positie van de bezitloze pandhouder verschilt echter van die van de fiduciaire eigenaar onder het oude recht. De positie van de bezitloze pandhouder is thans namelijk in het Burgerlijk Wetboek geregeld, hetgeen niet het geval was onder het vóór 1992 geldende recht wat betreft de positie van de fiduciaire eigenaar. Het Burgerlijk Wetboek bepaalt ten aanzien van de bezitloze pandhouder dat hij afgifte moet vorderen als hij de zaak onder zich wil krijgen – zie artikel 3:237 lid 3 BW. Dit zou betekenen dat het voor de bezitloze pandhouder niet meer mogelijk zou moeten zijn de zaken die aan hem verpand zijn zonder meer weg te halen. Na afgifte is de pandhouder overigens nog steeds pandhouder, nu van een vuistpand. Bij executie gelden de regels over verkoop van het pand als neergelegd in de artikelen 3:248 e.v. BW. En als afgifte werd verkregen nadat beslag was gelegd op de zaak of na faillietverklaring van de schuldenaar, houdt het pandrecht de rang die het als bezitloos pandrecht had. Volgens het thans nog geldende artikel 21, tweede lid, tweede volzin, Invorderingswet 1990 gaat het voorrecht boven een (bezitloos) pandrecht op bodemzaken; volgens het voorgestelde artikel 3:284 lid 1 BW komt het voorrecht boven een bezitloos pandrecht dat is gevestigd op een roerende zaak die bestemd is blijvend te worden gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf van de schuldenaar.

Volgens de cijfers in het rapport van de Interdepartementale werkgroep (nr. 28.2, p. 68) betrof het bodemrecht onder het vóór 1992 geldende recht hoofdzakelijk – voor 89,3% – zaken die in fiduciaire eigendom waren overgedragen; slechts in 2,6% van de gevallen betrof het zaken waarvan de eigendom voorbehouden was. Wij gaan er daarom vanuit dat als de financiers die een eigendomsvoorbehoud gemaakt hebben zaken verwijderen om die aan verhaal door de fiscus te onttrekken, dit slechts in uitzonderingsgevallen tot gevolg kan hebben dat het bedrijf stil komt te liggen. Het door De Liagre Böhl tegen het bijzondere verhaalsrecht opgeworpen bezwaar is naar onze mening in ieder geval onder het regime van het nieuwe Burgerlijk Wetboek niet valide.

Overigens is naar ons oordeel het voorstel van De Liagre Böhl ook niet realistisch. Als, zoals door hem bepleit, het verhaalsrecht beperkt zou worden tot zaken die de belastingschuldige in eigendom heeft en het bodemrecht dus afgeschafte zou worden, zou dit ongetwijfeld leiden tot een zodanige verschuiving in de wijze van financiering van ondernemingen dat daarin beduidend minder zaken zullen worden aangetroffen die eigendom van de belastingschuldige zijn. Men denke aan een verschuiving van algemene financieringsvormen naar vormen van objectfinanciering waarin het eigendomsvoorbehoud een rol speelt, zoals huurkoop, financiële lease en levering met eigendomsvoorbehoud.

Als, zoals De Liagre Böhl voorstelt, afgezien zou worden van het bijzondere verhaalsrecht, kan zich voorts in verhoudingen tot onafhankelijke derde partijen een verschuiving voordoen van financieringsvormen die gepaard gaan met eigendomsvoorbehoud, bij voorbeeld financiële lease, naar vormen waarbij de (reële) eigendom bij een derde berust (huur, operationele lease). Dit geldt zowel voor roerende als onroerende zaken. De constructiebestendigheid van het voorstel is dus volstrekt onvoldoende gewaarborgd. Zoals wij al meermalen hebben betoogd, zal

het respecteren van de voorbehouden eigendom, terwijl wel verhaal mogelijk is op inventariszaken die in bezitloos pand zijn gegeven (artikel 3:284-nieuw), zonder twijfel leiden tot «gefiscaliseerd» handelen. Hiervoor hebben wij voorbeelden daarvan gegeven. Uit een en ander kan de conclusie worden getrokken dat de afschaffing van het bodemrecht, in de terminologie van het wetsvoorstel het bijzondere verhaalsrecht, zou leiden tot een aanzienlijk verlies aan praktische betekenis van het fiscale voorrecht. Ook een bevoorrechtiging tot 100 procent van de executie-opbrengst zal dan in de praktijk leiden tot een minimale feitelijke opbrengst.

Nu op grond van het vorenstaande reeds duidelijk moge zijn dat het voorstel van mr. De Liagre Böhl niet kan worden gezien als een alternatief voor het fiscale bodemrecht, hebben wij ervan afgezien in te gaan op de problemen die zich zouden voordoen bij de juridisch-technische uitwerking van zijn voorstel.

Aan het door De Liagre Böhl voorgestelde systeem – het bijzondere verhaalsrecht moet vervallen en het fiscale en sociale voorrecht moet in rang boven pand en hypotheek geplaatst worden – zijn voorts de volgende bezwaren verbonden.

Het door hem voorgestane stelsel is in het voordeel van de financier die een eigendomsvoorbehoud bedongen heeft. Fiscus en bedrijfsvereniging hebben geen verhaal op zaken waarvan de eigendom voorbehouden is. De Liagre Böhl wil het bijzondere verhaalsrecht immers laten vervallen en met het fiscale en sociale voorrecht heeft degene die een eigendomsvoorbehoud gemaakt heeft niets te maken, daar hij als eigenaar buiten een rangregeling ingeval van beslag of faillissement blijft.

Deze verbetering van de positie van de financier met een eigendomsvoorbehoud gaat vooral ten koste van de positie van een andere financier, namelijk de hypotheekhouder. Ter compensatie van het vervallen van het bijzondere verhaalsrecht zou het fiscale en sociale voorrecht immers boven het recht van de pand- en de hypotheekhouder geplaatst moeten worden. Volgens het voorgestelde artikel 3:284 lid 1 BW gaat het fiscale en sociale voorrecht echter al boven een bezitloos pandrecht op een roerende zaak die bestemd is blijvend te worden gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf van de schuldenaar. Daar vuistpand niet veel voorkomt en een bezitloos pandrecht niet zonder meer in vuistpand gewijzigd kan worden, treft de door De Liagre Böhl voorgestelde regel vooral de hypotheekhouder. Deze zou erop achteruit gaan. Op zijn onderpand zouden fiscus en bedrijfsvereniging verhaal hebben.

Dit valt slecht te verdedigen. Materiëel gesproken heeft, en daar gaat ook De Liagre Böhl van uit (zie blz. 194), ook de financier die een eigendomsvoorbehoud bedongen heeft een zekerheidsrecht. Waarom de positie van de ene zekerheidscrediteur verbeterd zou moeten worden ten koste van die van de andere zekerheidscrediteur valt moeilijk in te zien.

Het zou echter niet alleen ten opzichte van de hypotheekhouder onjuist zijn het bijzondere verhaalsrecht te laten vervallen met een gelijktijdige verhoging van de rang van het fiscale en sociale voorrecht. Ten opzichte van de bezitloze pandhouder gelden soortgelijke overwegingen.

Volgens artikel 3:284 lid 1 BW komt een bezitloos pandrecht op een roerende zaak die bestemd is blijvend te worden gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf van de schuldenaar na het fiscale en sociale voorrecht. Fiscus en bedrijfsvereniging kunnen zich dus op deze zaak verhalen. Het zou onjuist zijn als dat anders zou zijn indien terzake van zo'n zelfde zaak een eigendomsvoorbehoud bedongen was. Materiëel gezien gaat het immers, zoals boven al gesteld werd, in beide gevallen om een zekerheidsrecht.

Gelet op het bovenstaande lijkt ons een onderzoek door een onafhankelijke instantie, zoals bij voorbeeld een groot accountantskantoor, zoals de leden van de CDA-fractie suggereerden, niet nodig.

De vraag van de leden van de fractie van de PvdA over de budgettaire

gevolgen van het voorstel van De Liagre Böhl wordt hieronder onder IV beantwoord.

Voor advisering door de Hoge Raad der Nederlanden tenslotte, zoals de leden van de CDA-fractie suggereerden, zien wij geen aanleiding. In het wetsvoorstel komen geen onderwerpen aan de orde waarvoor het in de rede lag het oordeel van de Hoge Raad te vragen.

De leden van de PvdA-fractie vroegen zich af of de lagere rang die het fiscale voorrecht heeft gekregen niet met zich mee zal brengen dat de fiscus bij de invordering met minder soepelheid zal optreden. De lagere rang van het fiscale voorrecht staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van een geheel van wijzigingen. Reeds eerder in deze memorie hebben wij erop gewezen dat het bijzondere verhaalsrecht noodzakelijk is voor het effectueren van het fiscale voorrecht. Wij zijn ervan uitgegaan dat de regeling in zijn geheel geen negatieve budgettaire gevolgen heeft, al zullen er wel verschuivingen ontstaan tussen fiscus en bedrijfsvereniging, onder andere doordat het bijzondere verhaalsrecht ook aan bedrijfsverenigingen wordt toegekend en doordat het voorrecht wegens achterstallige loonbetalingsverplichtingen – die meestal door de bedrijfsvereniging worden overgenomen – gelijkgesteld wordt met het voorrecht wegens belastingen. Wij zien niet in dat dit voor de fiscus aanleiding is minder soepelheid te betrachten.

Deze leden vroegen ons voorts nog eens in te gaan op het vervallen van het voorrecht ter zake van de terugvordering van ten onrechte verstrekte bijstand. Zoals in het rapport van de werkgroep is opgemerkt, heeft dit voorrecht in de praktijk geen grote betekenis. Dit is begrijpelijk, daar een voorrecht vooral betekenis krijgt in geval van faillissement. Een faillissement van degene aan wie ten onrechte bijstand is verstrekt zal slechts zelden aan de orde komen, terwijl, als dat al eens anders zou zijn, niet te verwachten is dat het voorrecht veel zou opleveren.

Deze leden vroegen voorts of de alternatieven in het rapport van de werkgroep nog eens de revue konden passeren.

De werkgroep heeft in paragraaf 21 van haar rapport (blz. 49 e.v.) enkele figuren besproken die als alternatief voor het bodemrecht zouden kunnen dienen. Eenvoudshalve wordt alleen gesproken over de ontvanger die het bijzondere verhaalsrecht kan uitoefenen.

In de eerste plaats wordt gedacht aan alternatieven op basis van het uitgangspunt dat ontvanger en financiers de opbrengst van alle voor de beroeps- of bedrijfsuitoefening gebruikte goederen (met een uitzondering wellicht voor registergoederen) delen in een bepaalde verhouding. Dit zou neerkomen op een wettelijk bezitloos pandrecht voor de ontvanger op alle goederen van de belastingschuldige. Doelstelling van deze benadering is de ontvanger en de zekerheidscrediteuren zo veel mogelijk op gelijke voet in de opbrengst van de verhaalsmogelijkheden te laten delen. Mede gelet op de suggesties die van de zijde van de Tweede Kamer zijn gedaan tijdens de behandeling van wetsvoorstel 20 588 dat heeft geleid tot de Invorderingswet 1990, heeft de werkgroep twee mogelijke uitwerkingen aangeduid. Die uitwerkingen, en de daaraan verbonden bezwaren, komen op het volgende neer.

Een mogelijke uitwerking is die van een stelsel waarbij het recht op meedelen van de fiscus wordt gegoten in de vorm van een mede-aansprakelijkheid van de andere zekerheidscrediteuren voor de voldoening van de belastingvorderingen op zodanige wijze dat materieel hetzelfde effect wordt bereikt als een omslag naar rato van het beloop van de vorderingen (eventueel tot het beloop van de waarde van de tot zekerheid verbonden goederen). Beslissend voor het ontstaan van die mede-aansprakelijkheid is het bestaan van een vordering waarvoor een zekerheidsrecht geldt op het moment dat de belastingvordering ontstaat. De mede-aansprakelijkheid zou echter moeten worden begrensd tot de omvang van de vordering die ieder van de desbetreffende schuldeisers op

dat moment op de belastingschuldige heeft, dan wel tot de waarde van het jegens een schuldeiser tot zekerheid verbonden goed.

Aan deze opzet zijn grote bezwaren verbonden. In de eerste plaats zou een dergelijk stelsel een zeer uitgebreide en nauwkeurige, bij wijze van spreken van uur tot uur bijgehouden, administratie vergen bij de belastingschuldige. Alleen dan kan de ontvanger snel nagaan welke schuldeisers zich op welk moment jegens de belastingdebiteur op een zakelijk zekerheidsrecht kunnen beroepen, welk bedrag aan vorderingen daarmee gemoeid is en welke de tot zekerheid verbonden objecten zijn. Al deze gegevens zou de ontvanger ook in zijn eigen administratie moeten opnemen in verbinding met elke belastingaanslag die tot stand komt inzake een van de belastingsoorten waarvoor het bijzondere verhaalsrecht geldt. Een dergelijke uitgebreide administratie zal echter veelal van de belastingschuldige niet gevegd kunnen worden. In ieder geval zal er bij ondernemingen die in financiële moeilijkheden verkeren veelal weinig van terecht komen. Ook voor de ontvanger is een dergelijke wijze van administreren in redelijkheid niet uitvoerbaar.

In de tweede plaats is een belangrijk bezwaar van deze opzet dat deze de ontvanger noopt tot het uitwinnen van alle tot zekerheid verbonden goederen, met alle gevolgen van dien voor de bedrijfsvoering van de belastingschuldige.

Een variant waarmee wordt beoogd laatstbedoeld bezwaar zo veel mogelijk te ontgaan, zou kunnen zijn het door de ontvanger rechtstreeks aanspreken tot betaling van de zakelijke zekerheidscrediteuren. Een dergelijk rechtstreeks aanspreken van de zekerheidscrediteuren zou diep ingrijpen in de verhoudingen tussen de diverse zekerheidscrediteuren. Bovendien zou met deze variant niet worden tegemoetgekomen aan de hiervoor geschetste problemen van administratieve aard. We onderschrijven de conclusie van de werkgroep dat voor deze variant geen rechtvaardigingsgrond aanwezig is.

In een andere variant, waarbij de ontvanger de vrijheid wordt gelaten zich te zijner keuze te verhalen op een of meer tot zekerheid verbonden goederen totdat zijn vordering volledig is voldaan, zouden de hiervoor genoemde uitvoeringsproblemen voor de fiscus worden opgelost. Daar staat evenwel tegenover dat alle problemen feitelijk zouden worden doorgeschoven naar de zakelijke zekerheidscrediteuren. De hiervoor geschetste mede-aansprakelijkheid zou dan tot haar recht moeten komen door de schuldeisers die door de uitwinning door de ontvanger hun zekerheidsrecht niet meer kunnen uitoefenen, vervolgens verhaal te laten nemen op de andere schuldeisers met een zakelijk zekerheidsrecht. Dit zou in de praktijk problemen opleveren, omdat de desbetreffende schuldeisers geen of onvoldoende wetenschap hebben van de identiteit en hoedanigheid van de andere zekerheidsschuldeisers, van de aard en de omvang van de vordering(en) en van de tot zekerheid verbonden goederen. De afwezigheid van een wettelijk inzagerecht voor deze schuldeisers in de administratie van de belastingschuldige zou een hinderpaal vormen voor het achterhalen van dergelijke gegevens, terwijl – zo een dergelijke, in onze ogen wel uiterst ver gaande, bevoegdheid wel aanwezig zou zijn – het in de praktijk onzeker zou zijn of die administratie wel een volledig beeld ter zake zou geven.

Een tweede alternatief dat de werkgroep heeft besproken, is de gedachte de fiscus een wettelijk privilege te verschaffen tot een bepaald (wettelijk vastgelegd) percentage van de executie-opbrengst van die inventarisgoederen die onder het huidige recht als bodemzaken worden aangemerkt. De fiscus zou wel het recht behouden om beslag te leggen op deze zaken, maar – naar analogie van de regeling van beslaglegging en uitwinning van onroerende zaken door een ander dan de hypotheekhouder – zou de zakelijke zekerheidscrediteur een termijn gegund kunnen worden om de executie over te nemen. Gedurende die termijn kan ook overleg plaatsvinden over alternatieven voor openbare executie, zoals het

aanvragen van surséance, of het garanderen aan de fiscus van een deel van de opbrengst van uitwinning door middel van (eventueel gefaseerde) onderhandse verkoop. Het probleem dat een bezitloos pandrecht in tegenstelling tot hypotheek niet openbaar is, zou moeten worden opgelost door middel van een gedragscode die ter zake zou moeten gelden tussen fiscus, financiers en belastingschuldigen/kredietnemers. Bij voorbeeld zouden financiers, met toestemming van de kredietnemers, direct na het bedingen van het zekerheidsrecht de fiscus hiervan op de hoogte moeten stellen.

Het komt ons voor dat dit alternatief uitsluitend voordelen heeft voor de financiers en, zoals we hierna zullen toelichten, belangrijke nadelen voor de fiscus. Het argument ten gunste van een dergelijk alternatief – dat zo'n stelsel minder uit de pas zou lopen met de overige landen van Europa – spreekt ons niet aan. Zoals wij reeds eerder en ook in deze memorie hebben opgemerkt, dient een vergelijking met andere landen niet beperkt te worden tot één bepaald instrument uit het handhavingspakket in het invorderingsrecht van de fiscus, maar betrokken te worden op het geheel aan handhavingsmogelijkheden.

Als bezwaar tegen het hiervoor omschreven alternatief noemen wij in de eerste plaats het negatieve financiële gevolg voor de fiscus. Niet alleen blijft het rollend materieel buiten de grondslag voor de uitoefening in deze vorm van het bijzondere verhaalsrecht, ook van de klassieke bodemzaken zou de fiscus voortaan een (belangrijk) deel van de opbrengst missen. Wat betreft de financiële aspecten van dit alternatief zij verwezen naar onderdeel IV van deze memorie.

In de tweede plaats is het bezwaarlijk dat de ontvanger in beginsel niet meer zelfstandig zijn invorderingstaak zou kunnen uitoefenen. Indien een of meer zekerheidscrediteuren de voorkeur geven aan andere maatregelen dan uitwinning van de bodemzaken of aan uitstel, dan behoeft dat geenszins in het belang van de ontvanger te zijn. Om deze conflicterende belangen in goede banen te leiden lijkt een ingewikkelde regelgeving, vergelijkbaar met de faillissementswetgeving, moeilijk te vermijden. De noodzaak van overleg tussen de financier(s) en de ontvanger om tot overeenstemming te komen over de te volgen strategie, zal de nodige tijd vergen. Bij fraude en andere misbruiksituaties dient de ontvanger echter in de positie te zijn terstond en slagvaardig op te treden. Met de hiervoor geschetste opzet laat zich dat niet verenigen.

Ook wordt in deze alternatieve opzet het probleem van de onbekendheid van de zekerheidscrediteuren en de bijzonderheden inzake hun vorderingen en de tot zekerheid verbonden objecten niet op deugdelijke wijze opgelost. De gedachte een oplossing te bieden door inkennisstelling, met toestemming van de debiteur, door de financier van de fiscus van elke vestiging (en beëindiging) van een zekerheidsrecht, komt ons niet realistisch voor. Een dergelijke opzet zou leiden tot een administratieve rompslomp, met het gevaar van vele onvolledigheden en onjuistheden. Ook de vereiste medewerking van de betrokken debiteur kan tot problemen leiden. Met de werkgroep, die ook nog op enige juridisch-technische problemen heeft gewezen, menen wij dan ook dit alternatief te moeten afwijzen.

De leden van de PvdA-fractie vroegen tenslotte of ingegaan kon worden op het alternatief dat de RCO voorstelt in zijn reactie van 3 februari 1993. Wij maken allereerst de kanttekening dat de RCO niet zozeer een alternatief voorstelt, maar voorstellen doet tot inperking van de reikwijdte van het bijzondere verhaalsrecht.

De RCO stelt voor om, als het bodemrecht – waarmee blijkens de genoemde reactie bedoeld wordt op het bijzondere verhaalsrecht als geregeld in afdeling 3.10.3 BW – gehandhaafd blijft, de toepassing ervan te beperken tot misbruiksituaties. Hiertegen bestaat weer het bezwaar dat fiscus en bedrijfsvereniging dan in veel gevallen achter het net vissen. Van misbruik zal immers slechts in een minderheid van de gevallen sprake

zijn. Of al dan niet van misbruik sprake is, is in de praktijk trouwens vaak moeilijk te onderkennen. Bovendien is het, zoals hierboven al werd opgemerkt, onjuist om bezitloos verpande zaken wel onder het verhaal van fiscus en bedrijfsvereniging te brengen en zaken waarvoor een eigendomsvoorbehoud geldt daarbuiten te laten; in beide gevallen gaat het, materiëel gesproken, om zekerheidsrechten.

De RCO stelt daarnaast voor om het bodemrecht niet uit te breiden tot rollend materieel, omdat de financierbaarheid en de internationale concurrentiepositie van vervoersondernemingen daardoor geschaad zou worden. De RCO stelt daartoe voor de regeling van artikel 3:287 lid 1 BW over het bijzondere verhaalsrecht en die van het daarmee corresponderende artikel 3:284 lid 1 BW over de plaats van het fiscale en sociale voorrecht alleen te laten gelden voor roerende zaken, gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf van de schuldenaar, die zich op de bodem van de schuldenaar bevinden.

Het verzet van de RCO tegen de uitbreiding van de inventarisgoederen die onder het bijzondere verhaalsrecht worden gebracht plaatsen wij in het licht van de belangen van ondernemingen, met name lease-maatschappijen, die hiermee tot nu toe niet werden geconfronteerd. Onder het bestaande recht wordt slechts een deel van de inventarisgoederen als «bodenzaak» aangemerkt. Dat (vracht)auto's en ander rollend materieel daartoe niet worden gerekend is historisch bepaald. Thans bestaat echter voor dit verschil in behandeling geen goede grond. Het valt immers niet in te zien waarom de geleasde vrachtwagen van de transportondernemer niet uitgewonnen kan worden wanneer die ondernemer een belastingschuld heeft, terwijl op de geleasde drukpers van de drukker wél verhaal kan worden uitgeoefend (voorbeeld ontleend aan G. Raaijmakers, *Ars Aequi* 42 (1993) nr. 4, blz. 242).

De door de RCO gewenste beperking is moeilijk te verdedigen tegenover de andere financiers van roerende zaken die volgens het wetsvoorstel met het bijzondere verhaalsrecht en het voorrecht te maken krijgen. In het wetsvoorstel is de groep zaken waarvoor het voorrecht en het bijzondere verhaalsrecht gelden anders omlijnd dan onder het tot nu geldende recht, namelijk aan de hand van het criterium «bestemd zijn om te worden gebruikt in de uitoefening van het beroep of bedrijf»; het criterium «op de bodem» speelt geen rol meer. Het is tegenover de overige financiers onjuist dat laatste criterium toch weer toe te voegen.

De RCO maakt voorts bezwaar tegen toekenning aan de bedrijfsvereniging van een positie, gelijk aan die van de fiscus. Wij wijzen erop dat uit een oogpunt van bevoorrechtting reeds onder het huidige recht de premievorderingen van de bedrijfsvereniging op één lijn staan met de belastingvorderingen van de fiscus. Dit wordt ook in paragraaf 8 van het werkgroeprapport vermeld. Wij wijzen voorts op de opvattingen ter zake van de Commissie-Houwing en het in 1986 terzake door W. M. Levelt-Overmars uitgebrachte preadvies, waarin eveneens een gelijke behandeling van de bedrijfsvereniging en de fiscus op dit vlak wordt voorgestaan. De positie van de fiscus met betrekking tot de categorie belastingen waarom het gaat en die van de bedrijfsvereniging met betrekking tot de innen premies is in hoge mate vergelijkbaar. Het voorrecht kan in de praktijk slechts op adequate wijze worden geëffectueerd met behulp van het bijzondere verhaalsrecht. In paragraaf 18 van het werkgroeprapport – en nader bij de bespreking van het door mr. De Liagre Böhl voorgestelde alternatief voor het bijzondere verhaalsrecht eerder in deze memorie – is dat toegelicht voor wat betreft belastingvorderingen. Een en ander geldt gelijkelijk voor de premievorderingen van de bedrijfsverenigingen. Wij onderschrijven dan ook de door de werkgroep in paragraaf 24.1 van haar rapport getrokken conclusie dat het bodemrecht – in dit wetsvoorstel het bijzondere verhaalsrecht – niet alleen aan de fiscus, maar ook aan de bedrijfsverenigingen moet toekomen.

De leden van de SGP-fractie stelden ook enige vragen over de

uitbreiding van het bodemrecht tot rollend materieel. Deze worden hier beantwoord. Wij gaan er daarbij van uit dat deze leden met het woord «bodemrecht» op het bijzondere verhaalsrecht doelden.

Voorzover het bij de financiering van rollend materieel om financiële lease gaat, hebben de lease-maatschappijen met het bijzondere verhaalsrecht te maken; bij operationele lease is dat niet het geval. Het onderscheid tussen financiële en operationele lease is, zoals bekend, niet altijd scherp. Daarom zijn voor een ander fiscaal terrein waar het onderscheid ook een rol speelt, dat van de heffing van de omzet- en vennootschapsbelasting, afspraken gemaakt tussen de Nederlandse Vereniging van Leasemaatschappijen en de Belastingdienst Grote Ondernemingen Amsterdam over de toetsingscriteria voor financiële, resp. operationele lease. Deze leden vroegen of die afspraken uitgebreid zouden kunnen worden tot de hier aan de orde zijnde invorderingsaspecten. Wij kunnen deze leden meedelen dat dit onderwerp van bespreking is met de Nederlandse Vereniging van Leasemaatschappijen.

Wij hebben, dit in antwoord op een volgende vraag van deze leden, geen aanwijzingen dat van het wetsvoorstel een concurrentievervalsende werking zal uitgaan.

Naar aanleiding van de vraag van deze leden of de nieuwe regeling van het bijzondere verhaalsrecht het niet wenselijk maakt tot een heldere definitie van de criteria inzake het begrip «reële eigendom» te komen merken wij het volgende op. Voor de vraag of sprake is van reële eigendom dient te worden gelet op de bedoeling van partijen alsmede op de feitelijke situatie. Dit betekent dat keer op keer door de ontvanger moet worden bezien of ook werkelijk sprake is van reële eigendom. Noodzakelijk daarvoor is het inzien van de akten waarin de rechtstoestand tussen partijen is vastgelegd. Dat is echter niet voldoende, want ook de inhoud van de akte alleen is niet bepalend voor het antwoord op de vraag of sprake is van reële eigendom. Het gaat in casu immers om alle feiten en omstandigheden van het geval. Een en ander laat zich niet in een definitie, zoals deze leden vragen, vangen.

De leden van de PvdA-fractie en die van de SGP-fractie vroegen in te gaan op het pleidooi van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten voor invoering van het bijzondere verhaalsrecht voor de onroerende-zaakbelastingen ingeval het gaat om verhuursituaties als bedoeld in artikel 219b van het wetsvoorstel houdende wijziging van de gemeentewet met betrekking tot de materiele belastingbepalingen (21 591). In artikel 219b is geregeld dat degene die een deel van een onroerende zaak in gebruik heeft gegeven of een onroerende zaak (volgtijdig) ter beschikking heeft gesteld, bevoegd is de door hem verschuldigde onroerende zaakbelasting ter zake, bij voorbeeld via een afzonderlijke verhaalsactie, te verhalen op degene aan wie in gebruik is gegeven of ter beschikking is gesteld.

Wij zijn er geen voorstander van het bijzondere verhaalsrecht uit te breiden tot situaties als hier bedoeld. De toepassing van dat recht willen wij beperkt houden tot zakelijke belastingen, en wel die belastingen die worden geheven bij wege van voldoening of afdracht op aangifte; bij deze belastingen gaat het met name om belastinggelden die aan een derde in rekening zijn gebracht of die een inhoudingsplichtige als ware hij houder voor de fiscus in zijn bezit heeft. In de sfeer van de gemeentelijke belastingen kan deze figuur zich voordoen bij de toeristenbelasting, hetgeen voor ons aanleiding is geweest deze belasting onder de reikwijdte van het bijzondere verhaalsrecht te brengen en voor de overige gemeentelijke belastingen de situatie te handhaven zoals deze bij de totstandkoming van de Invorderingswet 1990 is ontstaan; bij die gelegenheid is het bodemrecht, dat onder de Invorderingswet 1845 voor ondermeer de gemeentelijke belastingen gold, vervallen. Overigens zij opgemerkt dat het wetsvoorstel voorziet in een bevoorrechtiging van gemeentelijke (en provinciale en waterschaps-) belastingen die gelijk is

aan die van de rijksbelastingen. Al deze belastingen zijn dus van gelijke rang, zodat de gemeente tezamen met de overige in rang gelijkgestelde schuldeisers bevoorrecht is op de opbrengst van alle goederen, bedoeld in het voorgestelde artikel 3:280 sub 5 BW en derhalve zich zal kunnen verhalen naar evenredigheid van haar vordering.

De vraag van de leden van de VVD-fractie naar de opbrengst die aan het bodemrecht – het bijzondere verhaalsrecht – kan worden toegekend, zullen wij beantwoorden in onderdeel IV van deze memorie.

De leden van de VVD-fractie vroegen voorts in te gaan op het effect van het bodemrecht op investeringen.

Financiers zullen hun beslissing om al dan niet te financieren in overwegende mate baseren op de algemene financiële situatie van het bedrijf en het verwachte rendement van de investering. Het bestaan van het bodemrecht beïnvloedt deze variabelen niet. Daarom valt aan te nemen dat het effect van het bodemrecht op de investeringen, indien al aanwezig, zeer bescheiden zal zijn.

De leden van de VVD-fractie en die van de D66-fractie vroegen of het bodemrecht in strijd is met het EG-verdrag. Dat is naar onze mening niet het geval. In verband met het voorheen geldende recht wijzen wij op de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in de zaak Krantz GmbH tegen Ontvanger der directe belastingen (Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen 7 maart 1990, NJ 1990, 762). Het Hof overwoog onder meer dat de regeling van het bodemrecht zonder onderscheid van toepassing is op binnenlandse en ingevoerde goederen en niet tot doel heeft het handelsverkeer met de andere lid-staten te regelen. Voorts is volgens het Hof de mogelijkheid dat onderdanen van andere lidstaten minder geneigd zullen zijn goederen op afbetaling te verkopen aan Nederlandse kopers, omdat de Ontvanger daarop beslag kan leggen indien die kopers hun belastingschulden niet betalen zo onzeker en indirect, dat ook niet gezegd kan worden dat de regeling van het bodemrecht de handel tussen lidstaten belemmert. Wij menen dat een en ander niet anders is voor het bijzondere verhaalsrecht zoals dat nu wordt voorgesteld.

Voorzover ons bekend loopt er, dit naar aanleiding van een opmerking van de leden van de VVD-fractie, thans geen procedure bij het Hof in Luxemburg met betrekking tot de vraag of het bodemrecht in strijd zou zijn met de EG-regels.

Voor de goede orde wijzen wij erop dat er wel een klacht loopt bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg. De klager is een leverancier die een eigendomsvoorbehoud gemaakt had. Volgens zijn klacht zou het fiscale bodemrecht strijdig zijn met artikel 6 van het Europese verdrag voor de Rechten van de Mens omdat het bodemrecht hem in strijd met voormeld artikel 6 de toegang onthoudt tot de onafhankelijke (burgerlijke) rechter. Voorts zou het bodemrecht strijdig zijn met artikel 1 van Protocol nummer 1 behorende bij het Verdrag, omdat dit recht hem in strijd met het voormelde artikel van zijn eigendomsrecht berooft. De Europese Commissie voor de Rechten van de Mens heeft alleen de klacht gegrond op artikel 1 van Protocol nummer 1 ontvankelijk verklaard. Onlangs heeft de Commissie haar rapport uitgebracht. De Commissie was van oordeel dat er geen sprake was van schending van artikel 1 van Protocol nummer 1 behorende bij het verdrag. Vervolgens heeft de Commissie op 4 december 1993 besloten deze klacht aan het Europese Hof voor te leggen.

Het gelijkheidsbeginsel, dit in antwoord op een volgende vraag van de leden van de D66-fractie, speelt, zoals uit het bovenstaande al blijkt, geen rol. Buitenlandse en binnenlandse leveranciers hebben gelijkkelijk te maken met een eventuele uitoefening door de fiscus en de bedrijfsvereniging van het bijzondere verhaalsrecht. Het lijkt ons onwaarschijnlijk dat een niet-Europees bedrijf dat vestiging in Europa overweegt, van vestiging in Nederland zou afzien vanwege het bestaan van het bijzondere

verhaalsrecht. Tot uitoefening daarvan zal het immers lang niet altijd komen. Verreweg het grootste deel van verleende kredieten wordt terugbetaald en daar waar dat niet gebeurt, kan dat niet worden toegeschreven aan het bestaan van het bodemrecht.

Deze leden vroegen ons voorts om een overzicht met vindplaatsen van de jurisprudentie over het bodemrecht over de afgelopen vijftien jaar. Een overzicht is als bijlage II bij deze memorie van antwoord gevoegd. Niet kan worden aangegeven wat hierbij de netto-opbrengst van de fiscus was, afgezet tegen de kosten die gemaakt moesten worden om tot deze netto-opbrengst te komen, omdat daarover geen gegevens worden bijgehouden.

Deze leden vroegen tevens een overzicht te geven van de ons bekende constructies die tot nu toe zijn gebruikt om het bodemrecht te frustreren.

Grosso modo onderscheiden wij de volgende handelwijzen waarmee wordt beoogd de toepassing van het bodemrecht te ontlopen.

1. Afvoeren van nog niet inbeslaggenomen bodemzaken

In deze situatie voert degene die een eigendomsvoorbehoud gemaakt heeft – bij de levering of in geval van huurkoop of financiële lease –, vóórdat de fiscus bodembeslag heeft gelegd, zijn zaken af die zich op de bodem van de belastingschuldige bevinden. Dit wegvoeren kan zowel in als buiten faillissement geschieden. Met deze handelwijze ontkomt hij aan het verhaalsrecht van de fiscus. Met name derden die inzicht (kunnen) hebben in de financiële toestand van een onderneming, zoals bij voorbeeld banken, kunnen deze handelwijze hanteren, omdat zij veelal zien aankomen dat, indien de belasting onbetaald blijft, de ontvanger tot beslaglegging zal overgaan. Het nadeel van deze handelwijze is evenwel dat de bedrijfsvoering van de belastingschuldige veelal zal moeten worden gestaakt.

Vóór de inwerkingtreding van het nieuwe Burgerlijk Wetboek per 1 januari 1992 werd deze handelwijze ook toegepast als sprake was van fiduciaire eigendomsoverdracht. De fiduciaire eigendomsoverdracht is echter door het nieuwe Burgerlijk Wetboek onmogelijk gemaakt en vervangen door een nieuw instituut, het bezitloos pandrecht. Het fiscale voorrecht gaat ingevolge artikel 21, tweede lid, van de Invorderingswet 1990 boven dat pandrecht, voor zover dat pandrecht rust op bodemzaken, en het voorrecht behoudt deze rang in geval van faillissement van de belastingschuldige, ongeacht of tevoren inbeslagneming heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat met ingang van 1 januari 1992 het weghalen van bodemzaken, waarop een bezitloos pandrecht rust, in faillissements-situaties niet ten nadele van de fiscus kan werken. Afvoeren van een bezitloos verpande zaak, buiten faillissement, kan slechts geschieden indien het bezitloze pand in vuistpand is gewijzigd, waarbij de formele vereisten die artikel 3:237 lid 3 daarvoor stelt in acht dienen te worden genomen.

2. Bodemverhuurconstructie

Vóór het leggen van bodembeslag door de ontvanger wordt de bodem (huis, fabriek, werkplaats, etc.) van de belastingschuldige gehuurd door de eigenaar van de bodemzaken. Voor een nadere omschrijving van het begrip «eigenaar» verwijzen wij naar hetgeen hierboven onder 1. is opgemerkt. Het gevolg van deze handelwijze is dat voor de schulden van de belastingschuldige de ontvanger geen bodembeslag meer kan leggen op de zaken die zich op die bodem bevinden. Aan één van de voorwaarden voor toepassing van het bodemrecht – dat de zaken zich ten tijde van de beslaglegging moeten bevinden op de bodem van de belastingschuldige – wordt dan immers niet meer voldaan.

Niet in alle gevallen waarin de bodem is verhuurd, is bodembeslag

onmogelijk geworden. Ondanks verhuur van de bodem aan een derde, wordt de bodem geacht (mede) in gebruik te zijn bij de belastingschuldige als deze de bodem nog (mede) gebruikt. Het hangt overigens van de feitelijke omstandigheden af of sprake is van medegebruik. Verwezen zij in dit verband naar de desbetreffende jurisprudentie vermeld in de bijlage II bij deze memorie.

Voor de per 1 januari 1992 geïntroduceerde bezitloze pandhouder en het verhaalsrecht van de fiscus ex artikel 21, tweede lid, van de Invorderingswet 1990 geldt, onder het huidige recht, het volgende.

Voor de situatie binnen faillissement kan, op dezelfde gronden als genoemd aan het slot van punt 1, de bodemverhuurconstructie niet ten nadele van de ontvanger werken. Buiten faillissement behoort de bodemverhuurconstructie nog steeds tot de mogelijkheden om de uitoefening van het verhaalsrecht van de ontvanger te verijdelen. Hetgeen hiervoor is opgemerkt over het (mede) in gebruik zijn van de bodem bij de belastingschuldige geldt in deze situatie echter onverkort.

3. Afstandsconstructie

Deze handelwijze werkt uitsluitend in faillissementssituaties. Zij komt erop neer dat nadat bodembeslag is gelegd de eigenaar – weer in de betekenis als hierboven onder 1. omschreven –, die zijn vordering niet (volledig) voldaan heeft gekregen, ten gunste van de boedel afstand doet van zijn eigendomsrecht. Het gevolg van die afstand is dat de desbetreffende zaken terecht komen in het vermogen van de gefailleerde belastingschuldige en het fiscale bodembeslag vervalt. Als gevolg hiervan zal de fiscus moeten bijdragen in de algemene faillissementskosten. Hij behoudt overigens zijn hoge preferentie op de executieopbrengst van de zaken, maar moet delen met gelijkbevoorrechte schuldeisers.

4. Voldoeningsconstructie

Evenals de afstandsconstructie ziet de voldoeningsconstructie uitsluitend op faillissementssituaties. De voldoeningsconstructie komt erop neer dat nadat bodembeslag is gelegd algehele voldoening plaatsvindt van de schulden met betrekking tot de zaken waarvan bij voorbeeld de eigendom is voorbehouden. Als gevolg van deze voldoening komen die zaken onder het algemene faillissementsbeslag te vallen en vervalt het bodembeslag. Net als bij de afstandsconstructie behoudt de ontvanger wel zijn hoge preferentie op de executieopbrengst van de bodemzaken, maar moet hij bijdragen in de algemene faillissementskosten en delen met gelijkbevoorrechte schuldeisers.

In de praktijk zal vorenvermelde algehele voldoening van de schulden zich niet vaak voordoen, gelet op het probleem dat voor die algehele voldoening financiële middelen aanwezig moeten zijn, die vaak in faillissementssituaties ontbreken. De volgende handelwijze is in de praktijk toegepast om dat probleem op te lossen.

Met toestemming van de rechter-commissaris leent de curator als boedelkrediet een bedrag bij bank X teneinde daarmee op basis van artikel 58, tweede lid, van de Faillissementswet schulden aan bank Y af te lossen, zodat de aan deze bank door de belastingschuldige tot zekerheid overgedragen zaken onbelast in de boedel terugkeren. De schuld die aldus aan bank X is ontstaan is een boedelschuld (artikel 24 Faillissementswet) die ten volle betaald dient te worden vóór andere schuldeisers. De door deze handelwijze in de boedel vallende zaken worden door de curator verkocht en met de opbrengst van die verkoop wordt bank X afgelost.

De vraag van de leden van de fractie van D66 hoe vaak de fiscus de afgelopen tien jaren bij faillissementen het bodemrecht heeft gehandhaafd op goederen van derden kunnen wij niet beantwoorden, omdat

daarover geen gegevens worden bijgehouden. Om dezelfde reden kunnen wij ook de vraag van deze leden welke bedragen daarmee gemoeid zijn niet beantwoorden. In dit verband wordt opgemerkt dat de interdepartementale werkgroep ook heeft getracht te berekenen hoe groot het financiële belang van het bodemrecht in faillissement is, maar daartoe eveneens geen mogelijkheden zag. Verwezen zij naar blz. 71, laatste alinea, van het rapport van de interdepartementale werkgroep.

Deze leden vroegen ons tenslotte in te gaan op de voorstellen die de Nederlandse Vereniging van Banken heeft gedaan. De Nederlandse Vereniging van Banken heeft twee alternatieven voorgesteld.

Het eerste komt overeen met een alternatief dat ook in het rapport van de interdepartementale werkgroep aan de orde is geweest (nr 21.2, blz. 51 e.v.). De door de werkgroep onderzochte alternatieven zijn hierboven besproken. Wij verwijzen naar hetgeen daar is gezegd over het tweede door de interdepartementale werkgroep onderzochte alternatief.

Het tweede alternatief dat de Nederlandse Vereniging van Banken voorstelt is om de toepassing van het bodemrecht, in de terminologie van het wetsontwerp het bijzondere verhaalsrecht, te beperken tot misbruik-situaties. Deze vraag is hierboven aan de orde gekomen in de bespreking van de door de RCO gedane voorstellen. Wij verwijzen naar hetgeen wij daar hebben opgemerkt.

De leden van de SGP-fractie stelden eveneens een vraag over de beperking van het bijzondere verhaalsrecht tot misbruik-situaties. Wij verwijzen ook deze leden naar hetgeen hierboven in de bespreking van de door de RCO gedane voorstellen naar voren is gebracht. In dat verband zijn ook de vragen die deze leden in verband met rollend materieel stelden, beantwoord.

Deze leden vroegen voorts wat verstaan moet worden onder het in de memorie van toelichting gebruikte woord «concernverband». Op blz. 13 van de toelichting wordt opgemerkt dat het bijzondere verhaalsrecht onder omstandigheden ook uitgeoefend kan worden ten aanzien van zaken die de belastingschuldige binnen een concern heeft gehuurd van een andere rechtspersoon die die zaken in huurkoop had aangeschaft. Daarmee kan worden gedacht aan het geval van een moeder-dochter-verhouding, waarbij de vennootschap die de zaken in huurkoop heeft aangeschaft en aan de belastingschuldige vennootschap verhuurd heeft zoveel zeggenschap over deze laatste kan uitoefenen, dat dit de uitoefening van het bijzondere verhaalsrecht ten aanzien van deze zaken rechtvaardigt – vgl. artikel 2:24a BW. Het criterium van de kapitaal-deelname is in dit verband niet beslissend.

Deze leden stelden vervolgens een vraag over het niet-handhaven van het voorrecht van de douane-expediteur. Wij achten het niet onredelijk om de aansprakelijkheid van de douane-expediteur voor de op grond van artikel 58 van de Wet inzake de douane (voorheen genaamd Algemene wet douane en accijnzen) verschuldigde bedragen te beschouwen als behorend tot zijn normale bedrijfsrisico.

Wij gaan ervan uit dat het voorrecht terzake van de provinciale, gemeentelijke en waterschapsbelastingen met eenzelfde soepelheid zal worden toegepast als dat terzake van de rijksbelastingen.

III. Vereenvoudigde afwikkeling van faillissement

De leden van de CDA-fractie en die van de PvdA-fractie vroegen ons in te gaan op de reactie van 22 maart 1993 van de Nederlandse Orde van Advocaten, terwijl ook de leden van de VVD-fractie en die van de D66-fractie een aantal vragen hadden naar aanleiding van die reactie.

De Nederlandse Orde van Advocaten heeft allereerst de algemene opmerking gemaakt dat de wettekst niet op alle punten duidelijk is. Naar aanleiding van die opmerking hebben wij de voorgestelde regeling nog eens kritisch bezien. Dit heeft ertoe geleid dat deze bij Nota van wijziging

opnieuw geformuleerd is. De aangebrachte wijzigingen worden hieronder besproken, waarbij tegelijkertijd wordt ingegaan op de in het voorlopig verslag gestelde vragen.

Volgens het wetsvoorstel kan de rechter-commissaris, indien aanmerkelijk is dat niet voldoende baten aanwezig zijn voor de voldoening van concurrente vorderingen, bepalen dat de afwikkeling van het faillissement beperkt zal worden tot de niet-concurrente vorderingen en dat geen verificatievergadering wordt gehouden. Deze beslissingen van de rechter-commissaris waren in de oorspronkelijk voorgestelde tekst over twee artikelen verspreid, artikel 137a, eerste lid, en artikel 137b, eerste lid. Ze vormen echter één geheel en zijn daarom nu in één artikel, artikel 137a, eerste lid, bijeengebracht.

In het eerste lid van artikel 137a zijn ter verduidelijking de woorden «na de indiening van de schuldvorderingen» ingevoegd. Ook in het wetsvoorstel zoals dat is ingediend was het uitgangspunt dat alle vorderingen, concurrente en niet-concurrente, ingediend worden. Pas na de indiening van alle vorderingen kan beoordeeld worden of de beschikbare baten onvoldoende zijn om daaruit concurrente vorderingen te voldoen. En ook als het in een latere fase alsnog tot verificatie komt, bij voorbeeld na verzet, is het praktisch als de indiening al heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat de regeling in de vijfde afdeling A aan de orde komt nadat de artikelen 108, 109 en 110 Faillissementswet toepassing hebben gevonden.

Volgens de aanvankelijk voorgestelde tekst van artikel 137a kon de rechter-commissaris bepalen dat de «verificatie» van concurrente vorderingen achterwege bleef. De betekenis van het woord «verificatie» was niet duidelijk. In de Faillissementswet wordt het woord «verificatie» gebruikt voor het onderzoek van de vorderingen in de verificatievergadering. De vereenvoudigde afwikkeling als geregeld in de artikelen 137a e.v. houdt echter juist in dat in beginsel geen verificatievergadering gehouden wordt. De curator onderzoekt de vorderingen en plaatst ze op een lijst, welke lijst door de rechter-commissaris wordt goedgekeurd. In de nieuwe tekst wordt daarom bepaald dat de rechter-commissaris bepaalt dat verdere afhandeling van de concurrente vorderingen achterwege blijft.

In het tweede lid is het voorschrift van artikel 109 F overgenomen dat de curator opdraagt van de beschikkingen van de rechter-commissaris kennis te geven en daarvan aankondiging te doen. Artikel 137b, tweede lid, van het oorspronkelijke voorstel bevatte een zelfde bepaling.

Bij de vereenvoudigde afwikkeling van het faillissement als geregeld in de Vijfde afdeling A blijft de Vijfde afdeling (verificatie van schuldvorderingen) buiten toepassing op concurrente vorderingen. De bepalingen die voor concurrente vorderingen gelden, vindt men slechts in de Vijfde afdeling A. Op niet-concurrente vorderingen is naast de Vijfde afdeling A een aantal artikelen uit de Vijfde afdeling van overeenkomstige toepassing. Ze worden in het derde lid van artikel 137a opgesomd. In het oorspronkelijk voorgestelde artikel 137a, eerste lid, laatste volzin, was bepaald dat de Vijfde afdeling toegepast wordt voorzover daarvan in de Vijfde afdeling A niet afgeweken wordt. Een opsomming van de artikelen waar het om gaat, is duidelijker. Tenslotte is de bepaling dat ingeval van vereenvoudigde afwikkeling van faillissement de zesde afdeling (akkoord) geen toepassing vindt, in de oorspronkelijke tekst in artikel 137i opgenomen, ook naar dit artikellid overgebracht.

De redactie van artikel 137b, dat overeenkomt met het oorspronkelijk voorgestelde artikel 137c, is aan de wijzigingen in artikel 137a aangepast en tevens vereenvoudigd. De leden van de VVD-fractie en die van de D66-fractie merkten op dat in de oorspronkelijk voorgestelde tekst van artikel 137c, eerste lid, onduidelijk was welke vorderingen nu op de lijst geplaatst moesten worden. Het eerste lid van artikel 137b bepaalt thans uitdrukkelijk dat de curator slechts de vorderingen die naar zijn mening bevoorrecht zijn of door pand, hypotheek of retentierecht gedekt zijn, op

de lijst brengt. De lijst wordt niet meer «lijst van voorlopig erkende vorderingen» genoemd. Die aanduiding heeft geen betekenis; voorlopige erkenning, betwisting, erkenning, voorwaardelijke erkenning ontbreken ingeval van vereenvoudigde afwikkeling van faillissement, daar de artikelen 112 tot en met 127 dan – zie artikel 137a, derde lid – niet van toepassing zijn.

De leden van de D66-fractie vroegen in dit verband ook nog of ook de vorderingen met betrekking tot uitgewonnen zaken in deze lijst opgenomen moeten worden. Met betrekking tot zaken die overeenkomstig artikel 57 Fw uitgewonnen zijn, wordt geen vordering bij de curator ingediend, evenmin als bij een normale faillissementsafwikkeling. De vordering is immers op andere wijze, buiten het faillissement om, voldaan.

In de artikelen 137c en 137d, die corresponderen met de oorspronkelijk voorgestelde artikelen 137d en 137e, zijn enkele wijzigingen aangebracht.

Uitgangspunt van het oorspronkelijk voorgestelde artikel 137d was dat de door de curator opgestelde lijst dienst deed als uitdelingslijst. Volgens de laatste volzin van het oorspronkelijk voorgestelde artikel 137d deelde de curator op grond van de door hem opgestelde lijst aan de schuldeisers mee welk bedrag voor hen uitgetrokken was; volgens het oorspronkelijk voorgestelde tweede lid van artikel 137e ging de curator vervolgens tot uitkering overeenkomstig de lijst over, als daartegen geen verzet was gedaan.

Deze regeling heeft vragen opgeroepen. De Nederlandse Orde van Advocaten heeft er op gewezen dat in de voorgestelde tekst niet duidelijk was hoe de door de curator opgestelde lijst nu overging in een uitdelingslijst. Die opmerking is juist. Van een uitdelingslijst als omschreven in artikel 180 Fw was ook geen sprake. De door de curator opgestelde lijst vermeldt immers alleen vorderingen. Gegevens over de te verwachten of ontvangen baten komen daarin niet voor. Die gegevens zijn in deze fase ook nog niet volledig beschikbaar. Dat is pas het geval nadat de vereffening heeft plaatsgevonden. De leden van de D66-fractie vroegen duidelijkheid over de bepaling in het tweede lid van artikel 137e dat de curator, indien geen verzet wordt gedaan, onverwijld de vastgestelde uitkering dient te doen; zij merkten, terecht, op dat hij dat niet kan doen zolang de zaken niet uitgewonnen zijn. Ook de Nederlandse Orde van Advocaten had een opmerking van deze strekking.

Deze opmerkingen hebben tot een andere opzet geleid. De door de curator opgestelde lijst van vorderingen fungeert niet langer als uitdelingslijst. Nadat de curator de lijst heeft opgesteld en de procedure als neergelegd in artikel 137c heeft gevolgd, kan verzet tegen de lijst worden gedaan. Als geen verzet wordt gedaan, verkeert de boedel volgens een nieuw artikel 137f in staat van insolventie. De curator gaat daarop tot vereffening van de boedel over; een aantal artikelen uit de zevende afdeling (vereffening van de boedel) is van overeenkomstige toepassing verklaard.

Evenals in het oorspronkelijk voorgestelde artikel 137e kan volgens artikel 137d iedere schuldeiser, ook een concurrente, in verzet komen tegen de door de curator opgestelde lijst. Het voorschrift dat het verzet van een concurrente schuldeiser uitsluitend betrekking kan hebben op de in de lijst opgenomen bevoorrechte vorderingen is echter geschrapt. Een schuldeiser die meent dat hij ten onrechte als concurrent schuldeiser is opgenomen, moet zich op zijn voorrecht kunnen beroepen, terwijl een concurrent schuldeiser ook de mogelijkheid behoort te hebben naar voren te brengen dat er meer activa zijn dan waar de curator vanuit gaat. Het enkele feit dat zijn vordering niet op de lijst is geplaatst vormt echter geen grond voor verzet door een concurrent schuldeiser, zoals in het derde lid van artikel 137d bepaald wordt. De behandeling van het verzet vindt plaats overeenkomstig de artikelen 185 en 187, waarin het verzet tegen de uitdelingslijst is geregeld.

Volgens artikel 137e vindt, indien de curator geen overeenstemming bereikt met de schuldeiser wiens vordering of wiens voorrang hij betwist (artikel 137b, tweede lid) en indien het verzet gegrond is bevonden, alsnog een verificatievergadering plaats. Anders dan volgens het oorspronkelijk voorgestelde artikel 137f, derde volzin, blijft de verificatie echter niet beperkt tot de niet-concurrerende vorderingen, maar vindt verificatie van alle vorderingen plaats. Verificatie van slechts de niet-concurrerende vorderingen levert geen werkelijke vereenvoudiging in de afwikkeling van het faillissement op. Een nadeel van zo'n regeling is dat vele uitzonderingen gemaakt moeten worden op de regeling van de verificatie in de Vijfde afdeling en op die van de vereffening in de Zevende afdeling, welke laatste regeling soms voortbouwt op die betreffende de verificatie. Als het tot een verificatievergadering komt, vinden de gewone regels toepassing. In het derde lid van artikel 137e is, behalve de Vijfde en de Zevende afdeling, ook de Zesde afdeling, waarin het akkoord geregeld wordt, genoemd. Er was geen reden om de Zesde afdeling uit te sluiten, ook al zal deze hier wellicht slechts zelden toepassing vinden.

De Nederlandse Orde van Advocaten heeft de vraag gesteld of er rekening mee is gehouden dat verzet tot meer verificatievergaderingen zal leiden. Indien gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid van verzet zal dit tot meer verificatievergaderingen leiden. Ook ingeval van vereenvoudigde afwikkeling van faillissement zal het echter wel, evenals bij een normale afwikkeling, zelden voorkomen dat een crediteur een vordering van een andere crediteur betwist. Wij verwachten daarom niet dat de bepaling belangrijke veranderingen zal brengen.

Het nieuwe artikel 137f kwam hierboven al aan de orde. Het is ingeval van vereenvoudigde afwikkeling van het faillissement mogelijk dat hetzij tijdens de vereffening hetzij na afloop van het faillissement alsnog baten beschikbaar komen voor de voldoening van concurrerende vorderingen. In artikel 137g wordt bepaald dat dan alsnog een verificatievergadering gehouden wordt. In het oorspronkelijke voorstel waren soortgelijke bepalingen opgenomen in de artikelen 194e en 194g van een nieuwe Zevende afdeling A. De verder in die afdeling opgenomen bepalingen kunnen vervallen. Ze hielden regels in over de vereffening ingeval verzet was gedaan. In de nieuwe opzet vinden indien het verzet gegrond wordt bevonden de gewone regels over verificatie en vereffening toepassing.

Wij voelen, dit in antwoord op een vraag van de leden van de D66-fractie, niet voor de suggestie om artikel 108 Fw in die zin te wijzigen dat de rechter-commissaris uitsluitend een datum voor een verificatievergadering vaststelt, als hij dat na overleg met de curator noodzakelijk vindt. In de praktijk bepaalt de rechter-commissaris alleen een datum voor een verificatievergadering als de curator aangeeft dat het faillissement niet opgeheven zal worden wegens gebrek aan baten.

Een wettelijke regeling als thans voorgesteld, met een vereenvoudigde afwikkeling van het faillissement als er wel baten zijn voor de bevoorrechte schuldeisers, heeft onze voorkeur boven het systeem dat nu in zulke gevallen in de praktijk wordt toegepast. Thans worden de bevoorrechte schuldeisers slechts via een eventueel informeel overleg dat de curator met hen heeft bij de afwikkeling van het faillissement betrokken, terwijl de concurrerende schuldeisers overal buiten staan. Wij menen dat alle schuldeisers formeel, zij het op een eenvoudiger wijze dan bij een normaal faillissement, bij het faillissement betrokken behoren te worden.

De leden van de PvdA-fractie vroegen ons nader in te gaan op de stelling van mr. Wattèl (NJB 1988, p. 1110) dat de bestaansgrond voor de vordering van de ontvanger (thans neergelegd in artikel 19 Invorderingswet 1990) is vervallen nu bij de invoering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek de regeling van het executoriaal derdenbeslag in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is vereenvoudigd.

Dit punt is aan de orde geweest bij de schriftelijke behandeling in de Tweede Kamer van het voorstel voor de nieuwe Invorderingswet

(Kamerstukken II 1988/89, 20 588, nr. 5, blz. 24; nr. 6, blz. 38); de nieuwe regeling van het executoriaal derdenbeslag is al in 1986 tot stand gekomen (Stb. 1986, 295) en op 1 januari 1992 in werking getreden. Zoals toen naar voren is gebracht, is de procedure voor de vordering van de ontvanger eenvoudiger dan die voor het executoriaal derdenbeslag. Het executoriaal derdenbeslag geschiedt volgens artikel 475i Rv bij deurwaardersexploit en het beslagexploit moet volgens dat artikel aan de geëxecuteerde betekend worden. Ingevolge artikel 19, derde lid, Invorderingswet 1990 geschiedt de vordering bij beschikking; wel moet de ontvanger over een aan de belastingschuldige betekend dwangbevel met bevel tot betaling beschikken; de ontvanger deelt de belastingschuldige schriftelijk mee dat hij de vordering heeft gedaan. De vordering voorziet, dank zij haar eenvoud, wel degelijk in een behoefte.

Er zijn, dit in antwoord op een vraag van de leden van de PvdA-fractie, geen gegevens voorhanden over het aantal malen dat in 1992 of in voorgaande jaren een vordering gedaan is noch over het belang dat hiermee gemoeid is.

Het voorstel van De Liagre Böhl heeft geen gevolgen voor de vordering van de ontvanger ex artikel 19 Invorderingswet 1990. Zijn voorstel betreft het bijzondere verhaalsrecht en dit heeft betrekking op – zie artikel 3:287 – roerende zaken die aan derden toebehoren. De vordering van de ontvanger ex artikel 19 Invorderingswet 1990 betreft onder meer loon en uitkeringen die derden aan de belastingschuldige verschuldigd zijn en gelden die de derde ten behoeve van de belastingschuldige onder zich heeft.

De leden van de D66-fractie vroegen of het vorderingsrecht van de ontvanger is te koppelen aan het voorschrift dat afgifte gepaard gaat met het respecteren van in rang gelijke crediteuren. Daarmee zouden, aldus deze leden, wellicht onnodige kosten van verificatieprocedures kunnen worden vermeden. De vordering van de ontvanger speelt volgens het wetsvoorstel geen rol meer in geval van faillissement, daar de fiscale vorderingen – zie artikel 3:280 – in rang verlaagd zijn. Fiscale vorderingen moeten volgens de regeling in de artikelen 137a e.v. Fw evenals andere bevoorrechte vorderingen ingediend worden en worden op dezelfde wijze afgewikkeld. Zoals wij hierboven opgemerkt hebben, betwijfelen wij of de voorgestelde regeling voor een vereenvoudigde afwikkeling van faillissementen tot meer verificatievergaderingen zal leiden.

De leden van de D66-fractie vroegen ons tenslotte in te gaan op de ingekomen commentaren en voorstellen van de Fenex en de RCO. Deze hebben geen betrekking op de regeling van de vereenvoudigde afwikkeling van faillissementen, maar op het fiscale voorrecht en het bijzondere verhaalsrecht. Deze onderwerpen zijn hierboven besproken.

IV. Deregulering en financiële aspecten

De leden van de fractie van de PvdA stelden enkele vragen over het budgettaire belang van het voorrecht en van het bodemrecht. Ze wensten daarvan een opgave te ontvangen, waarin mede rekening wordt gehouden met het preventieve effect van beide rechten. De leden van de VVD-fractie vroegen aan te geven wat de netto-opbrengst is van het bodemrecht.

Bij de beantwoording van deze vragen dient onderscheid gemaakt te worden tussen het directe financiële belang van het fiscale voorrecht en van het bodemrecht en de financiële betekenis die is toe te schrijven aan het preventieve effect. Met het laatste wordt bedoeld de opbrengst die wordt verkregen doordat belastingschuldigen aan hun fiscale verplichtingen voldoen omdat de Belastingdienst zich met toepassing van het fiscale voorrecht en het bodemrecht kan verhalen, doch zonder daadwerkelijk van deze rechten gebruik te maken.

In het rapport van de interdepartementale werkgroep zijn de resultaten

vermeld van een uitvoerig onderzoek naar de directe financiële betekenis van het voorrecht en van het bodemrecht. Het directe financiële belang van het bodemrecht is daarbij op tenminste f 285 mln per jaar becijferd. Tevens is in onder meer dat rapport aangegeven dat de financiële betekenis van het fiscale voorrecht, in dat rapport becijferd op f 764 mln (respectievelijk op f 658 mln na eliminatie van de situaties waarin alleen voor beslag vatbare bodemzaken voorhanden zijn), in de praktijk slechts geëffectueerd kan worden doordat de fiscus kan steunen op het bodemrecht. In de memorie van antwoord bij het wetsvoorstel Invorderingswet (Kamerstukken II 1988/89, 20 588, nr. 6, blz. 43-44) is voorts als globale indicatie van het preventief belang van het stelsel van fiscaal voorrecht en bodemrecht een bedrag van f 1 mld gehanteerd. Zoals daar is aangegeven is het, mede gezien de doorwerking van het bodemrecht in de effectuering van het voorrecht, moeilijk dit bedrag nader uit te splitsen naar opbrengsten van het bodemrecht, respectievelijk het voorrecht.

In de memorie van toelichting op het onderhavige wetsvoorstel (blz. 8) is aangegeven welke de, verhoudingsgewijs bescheiden, financiële gevolgen zijn van de wijzigingen die dit wetsvoorstel met betrekking tot het fiscale voorrecht en het bodemrecht meebrengt ten opzichte van de bestaande situatie. Nu de wijzigingen in vorenbedoelde regelingen ten opzichte van de bestaande situatie betrekkelijk beperkt zijn, behoeft de eerder verrichte globale raming van het preventieve effect geen herziening.

De leden van de PvdA-fractie vroegen een overzicht van de budgettaire gevolgen van de eerder in deze memorie genoemde alternatieven voor het bodemrecht. Ook de leden van de fractie van de VVD hebben hierover een vraag gesteld.

Ten aanzien van het alternatief van De Liagre Böhl hebben wij hiervoor in deze memorie opgemerkt, dat de constructiebestendigheid daarvan volstrekt onvoldoende is. Het is reëel te veronderstellen dat, bij invoering van dat alternatief, een aanzienlijke verschuiving zou optreden in de civielrechtelijke eigendom van de zaken waarop het bijzondere verhaalsrecht ziet. De praktische betekenis van de invorderingsmogelijkheden van de ontvanger en de bedrijfsvereniging zou daarmee zodanig worden uitgehoud, dat in budgettair opzicht geen tegenwicht kan worden geboden aan het verlies van de opbrengsten van het bijzondere verhaalsrecht. Zelfs bij een bevoorrechtiging tot 100 procent van de executie-opbrengst zal in de praktijk slechts een minimale opbrengst gerealiseerd kunnen worden van de belastingvorderingen op in financiële moeilijkheden verkerende ondernemingen.

De door de RCO naar voren gebrachte voorstellen kunnen niet worden gezien als een alternatief voor het bijzondere verhaalsrecht, maar als een inperking van de reikwijdte van dit recht. Deze inperking bestaat uit drie onderdelen:

- (1) Toepassing bodemrecht blijft beperkt tot misbruiksituaties;
- (2) Rollend materieel wordt uitgezonderd van de voorgestelde omschrijving van bodemzaken;
- (3) Geen gelijkschakeling van de positie van de bedrijfsvereniging aan de fiscus.

Over de onder (1) genoemde inperking zijn geen cijfers beschikbaar. In de praktijk is de beoordeling of in een bepaalde situatie al dan niet van misbruik gesproken kan worden, verre van eenvoudig. Die beoordeling is in onze opvatting ook minder relevant. Onze voorstellen berusten immers op het uitgangspunt dat met het bijzondere verhaalsrecht een zeker evenwicht wordt bereikt tussen de belangen van verschillende (groepen) schuldeisers. Vanuit de fiscus gezien biedt het huidige bodemrecht, ingevolge dit wetsvoorstel voor de toekomst te vervangen door het bijzondere verhaalsrecht, een tegenwicht tegenover zekerheidsfiguren die in de 19e eeuw nog niet bekend waren en waarvan andere schuldeisers

zich op ruime schaal bedienen. Van groot belang daarbij is dat dit tegenwicht beperkt wordt tot, ruw gezegd, de invordering van belastinggelden die in wezen reeds toebehoren aan de fiscus en door de belasting-schuldige voor rekening van de fiscus worden gehouden.

Ten aanzien van punt (2) is in de memorie van toelichting een bedrag genoemd van omstreeks f 10 mln gulden per jaar. Een belastingderving ter grootte van dit bedrag zou het gevolg zijn van de door de RCO gesuggereerde uitzondering voor rollend materieel.

Het niet gelijkgeschakelen van de positie van de bedrijfsvereniging met die van de fiscus (3) zou op de collectieve sector als geheel geen effect hebben, doch daarbinnen een verschuiving met zich brengen van de bedrijfsvereniging naar de fiscus van ongeveer f 35 mln per jaar.

Vervolgens gaan we in op de budgettaire gevolgen van twee door de interdepartementale werkgroep aangedragen alternatieven. Het eerste alternatief behelst in hoofdlijnen het uitgangspunt dat ontvanger en financiers de opbrengst van alle voor de beroeps- of bedrijfsuitoefening gebruikte goederen delen in een bepaalde verhouding. De budgettaire effecten van dit alternatief zullen nauwelijks afwijken van het alternatieve voorstel van De Liagre Böhl, zoals hiervoor aangegeven. De uitvoeringslasten zouden echter stijgen, onder meer ten gevolge van de noodzaak bij de ontvanger een uitgebreide administratie bij te houden van alle schuldeisers van een belastingschuldige, de zekerheidsrechten per schuldeiser en de omvang van de vordering.

Het tweede alternatief is het verschaffen aan de fiscus van een wettelijk privilege tot een bepaald (wettelijk vastgelegd) percentage van de executie-opbrengst van de inventarisgoederen die onder het huidige recht als bodemzaken worden aangemerkt. Zoals in de bespreking van dat alternatief hiervoor in deze memorie is uiteengezet, verwachten wij hiervan in financieel opzicht belangrijke negatieve gevolgen. Omdat daarnaast nog andere zwaarwegende bezwaren zijn in te brengen tegen dat alternatief, lijkt het niet zinvol de kwantificering van de budgettaire gevolgen nader te onderzoeken. Wel merken we op dat de hoogte van het wettelijk percentage waarmee de fiscus bevoorrecht zou worden op de opbrengst van de onder het bijzondere verhaalsrecht vallende inventarisgoederen voor de financiële resultaten van dit alternatief van betekenis is.

ARTIKELEN

Hoofdstuk I. Wijziging van het Burgerlijk Wetboek

Artikel III, Artikelen 280 en 286

De leden van de SGP-fractie vroegen zich af of de woorden «administratieve boete» wel gebruikt kunnen worden in de artikelen 3:280 en 3:286 zolang wetsvoorstel 21 058 tot wijziging van de Algemene wet inzake rijksbelastingen in verband met de herziening van het stelsel van administratieve boeten en van de bevoegdheid tot navordering niet aanvaard is. «Administratieve boete» is een algemeen begrip. Er is derhalve naar onze mening geen bezwaar tegen die woorden te gebruiken in de artikelen 3:280 en 3:286. Inzake wetsvoorstel 21 058, dat overigens geen wijziging van dit begrip inhield, merken wij nog het volgende op. Bij (tweede) nota van wijziging zijn daaruit alle bepalingen inzake administratieve boeten verwijderd (Kamerstukken II 1993/94, 21 058, nr. 12). Uitgaande van de aanbevelingen inzake de herziening van het stelsel van fiscale administratieve boeten en van het fiscale strafrecht van de Commissie-Van Slooten is ter zake een nieuw, afzonderlijk, wetsvoorstel voorbereid. Dat wetsvoorstel is inmiddels bij de Tweede Kamer ingediend op 2 november 1993 (Kamerstukken II, 23 470, nrs. 1, 2).

Artikel 22

De leden van de PvdA-fractie wezen op de nogal korte periode van vijf dagen – thans acht dagen – die ten minste moet liggen tussen de betekening van de beslissing van de directeur op het beroepschrift (vóór 1 januari 1994: bezwaarschrift) van een derde tegen beslaglegging op een «bodemzaak» en de dag van verkoop van die zaak. Handhaving van de termijn van acht dagen kan leiden tot een opschorting van de ten tijde van de beslaglegging vastgestelde verkoopdatum met hooguit drie dagen.

Door de bedoelde periode met drie dagen te bekorten, zo antwoorden wij deze leden, kan worden bereikt dat ook bij een late indiening van een beroepschrift de oorspronkelijke, ten tijde van de beslaglegging vastgestelde verkoopdatum – die ingevolge artikel 462, eerste lid, Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ten minste vier weken na de beslaglegging ligt – veelal niet behoeft te worden opgeschort indien daadwerkelijk tot verkoop moet worden overgegaan, hetgeen de efficiency ten goede komt.

De Staatssecretaris van Justitie,
A. Kosto

De Staatssecretaris van Financiën,
M. J. J. van Amelsvoort

Voorrechten en bijzondere verhaalsrechten ten behoeve van de fiscus in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk

Dit overzicht is samengesteld aan de hand van gegevens van het Internationaal Belasting Documentatie Bureau te Amsterdam.

Het Verenigd Koninkrijk

1. Algemene rangorde

Voor vorderingen kan de volgende algemene – aflopende – rangorde worden gegeven:

- a. vorderingen die gedekt zijn door zakelijke zekerheden zoals hypotheek, pand e.d.;
- b. vorderingen op de boedel zoals gerechtelijke kosten, salariskosten curator e.d.;
- c. bevoorrechte vorderingen waaronder die van de fiscus;
- d. algemene vorderingen op het ondernemingsvermogen, zgn. floating charges;
- e. concurrente vorderingen.

2. Bevoorrechte vordering en faillissement

Onder de bevoorrechte vorderingen (zie 1(c)) neemt alleen die van de fiscus een bijzondere plaats in. Voor de overige bevoorrechte vorderingen geldt dat als de activa van de schuldenaar te gering zijn om alle bevoorrechte vorderingen te voldoen, deze pro rata partis worden voldaan.

Onder de Insolvency Act 1986 heeft de Britse Kroon – deze omvat zowel de Inland Revenue als de dienst van de Value Added Tax – enige beperkte voorrechten bij faillissement van zowel natuurlijke als rechtspersonen.

Vóór 29 december 1986, de datum van inwerkingtreding van voornoemde wet, was dit anders. De fiscus gold tot die datum als bevoorrechte schuldeiser voor alle belastingen en jaren waarover belastingschulden openstonden. Dit zgn. «Crown privilege» is ingetrokken bij bovengenoemde wet. De enige vorderingen waarvoor de Engelse fiscus thans nog bevoorrecht is, zijn de vorderingen die voortvloeien uit:

- 1° de loonbelasting;
- 2° de omzetbelasting;
- 3° de motorrijtuigenbelasting;
- 4° «betting and gaming» rechten;
- 5° sociale verzekeringspremies.

Onder 1°, 3°, 4° en 5° gaat het om belastingen, rechten en premies die verschuldigd werden in de loop van het jaar dat aan het faillissement voorafgaat. Bij de onder 2° genoemde omzetbelasting is deze periode zes maanden.

3. Bevoorrechte vordering buiten faillissement. Bodemrecht

a. Vóór de Finance Act 1989 had de fiscus een bevoorrechte vordering voor de directe belastingen, indien een schuldeiser (uitgezonderd de onroerend goed eigenaar voor zijn huurpenningen) beslag had gelegd op goederen van «any person». De onder beslag vallende goederen konden niet worden verkocht zolang de schuld aan de fiscus niet was voldaan. Dit fiscale voorrecht gold voor de verschuldigde belasting over één belastingjaar – stonden er meer aanslagen in bijv. de inkomstenbelasting open, dan stond het de fiscus vrij zelf te bepalen welke aanslag zij onder het voorrecht bracht. Bij de wijziging van 1989 is de uitdrukking «any person» in Sec. 153 (2)(a) gedefinieerd als de «person in default», hetgeen

betekent dat goederen van derden niet langer kunnen strekken tot voldoening van bevoorrechte vorderingen voor de directe belastingen. Verder is deze bevoorrechte positie van de fiscus in Sec. 153 (3) FA 1989 teruggebracht tot de loonbelasting en de afdrachten van hoofdaannemers over het laatste voorafgaande jaar.

b. Beslag voor vorderingen gebaseerd op de Value Added Tax Act kan alleen worden gelegd op have en goed van de nalatige belastingplichtige. Dit blijkt uit Schedule 7 para 6 (4) Value Added Tax Act 1983 waarin staat te lezen: «... authorising distress to be levied on the goods and chattels of any person refusing or neglecting to pay any tax due from him ...». Dit wordt vervolgens herhaald in de VAT general regulations 1985, S.I. No. 886 para 65: «... a person neglects or refuses to pay tax ... a collector ... may distrain on the goods and chattels of that person».

c. De regeling voor beslag voor accijnzen (excise duties) wijkt in dit opzicht af van de wettelijke regelingen voor de directe belastingen waarvoor de Inland Revenue Commissioners verantwoordelijk zijn en de VAT waarvoor de Customs and Excise Commissioners verantwoordelijk zijn. Section 117 van de Customs and Excise Management Act 1979 (CEMA) ziet op beslag voor verschuldigde excise duties en luidt voor zover van belang: «... any sum owing by a revenue trader in respect of excise duty ...all of the following things which are in the possession or custody of that trader ... shall be liable to be taken in execution in default of the payment of that sum ...». Dit betekent dat de Engelse fiscus voor customs duties over een bodemrecht beschikt.

Hoewel Section 117 SEMA 1979 in 1981 en 1992 op een aantal punten is gewijzigd, is dit bodemrecht voor accijnzen blijven bestaan.

4. Aansprakelijkstelling

Het Engelse recht kent geen speciale aansprakelijkheidsregels voor belastingschulden van derden. Hoofdelijke aansprakelijkheid geldt in het algemeen voor:

- directieleden van een vennootschap in verband met de schulden van de vennootschap, mits de directie «knowingly trades while the company is insolvent»;
- vennoten in een partnership.

Tussen echtgenoten bestaat geen hoofdelijke aansprakelijkheid voor elkaanders belastingschulden.

Duitsland

1. De executie van fiscale vorderingen is in Duitsland geregeld in de artikelen 249 tot 346 van de Abgabenordnung (hierna: AO). Deze artikelen zijn vergelijkbaar met die van de Zivilprozessordnung (hierna: ZPO), waarin de executie van vorderingen in het algemeen is geregeld. Dit betekent dat de positie van fiscale vorderingen door de ZPO wordt beheerst voorzover de AO geen bijzonder regime bevat.

2. Faillissement en surséance van betaling beïnvloeden de verhaalsmogelijkheden van de fiscus. Na aanvraag van faillissement of surséance kunnen fiscale vorderingen namelijk niet langer afzonderlijk worden geëxecuteerd. Voor fiscale vorderingen kan door de fiscus faillissement worden aangevraagd. Deze vorderingen dienen vervolgens evenals de overige vorderingen te worden geregistreerd op de crediteurenlijst.

3. Bij de afwikkeling van het faillissement bestaat voor bepaalde vorderingen een voorrangregeling; de overige vorderingen delen pro

rata partis in het liquidatiesaldo. Voor de executie van fiscale vorderingen betekent dit het volgende:

a. Goederen waarvan de gefailleerde volgens het civiele recht geen eigenaar is, blijven buiten het faillissement. Van belang hierbij is de met het bodemrecht vergelijkbare regeling in artikel 76, eerste lid, van de AO dat bepaalt: «Verbrauchsteuerepflichtige Waren und Zollpflichtige Waren dienen ohne Rücksicht auf die Rechte Dritter als Sicherheit für die darauf ruhenden Steuern (Sachhaftung)». Indien goederen van derden in het faillissement worden opgenomen, kunnen deze zich hiertegen verzetten. Het gaat hier om zakelijke rechten als eigendom, bezit, pandrecht, vruchtgebruik, verhuur, pacht alsmede zekerheidseigendom.

b. Goederen waarop bepaalde zekerheden rusten kunnen onder bepaalde voorwaarden afzonderlijk worden geëxecuteerd. Als zodanig kunnen worden genoemd hypotheekrechten, wettelijke en contractuele pandrechten en commerciële retentierechten. Zo heeft iedere verhuurder van onroerend goed een wettelijk pandrecht op alle goederen die zich op of in het onroerend goed bevinden; dit recht wijkt evenwel voor aantoonbare eigendomsrechten van derden. Wat de fiscus betreft kan hier worden gewezen op een bevoorrechte vordering voor de belasting op onroerende goederen die tot de faillissementsboedel behoren. Verder kan de fiscus zich met voorrang verhalen op zekerheden zoals bankgaranties, borgstellingen e.d. die door de schuldenaar terzake van fiscale vorderingen aan de fiscus zijn afgegeven. Voorts kent de Duitse wetgeving de fiscus een wettelijk hypotheekrecht toe op onroerend goed. Dit recht wordt gevestigd door een daartoe strekkend verzoek van de Duitse fiscus bij de rechter. Na toekenning dient het hypotheekrecht te worden geregistreerd. Deze wettelijke hypotheek is concurrent met eventuele andere (niet-wettelijke) hypotheeken. Voor parate executie geldt het algemene regime voor pandrechten van artikel 803 e.v. van de ZPO.

c. De opbrengst van andere goederen alsmede het overschot van de opbrengst van de bevoorrechte vorderingen bedoeld onder b) hiervoor wordt pondsgewijs verdeeld onder de overige schuldeisers. Eerst dienen evenwel de boedelschulden te worden voldaan. Hierbij wordt in de Duitse wetgeving onderscheid gemaakt tussen boedeluitgaven en bevoorrechte boedelschulden.

Voor de boedel gelden als aftrekbare uitgaven de proceskosten, de kosten van levensonderhoud van de gefailleerde en zijn familie en de kosten die de curator maakt bij het voortzetten van de onderneming van de gefailleerde. Tot dit laatste kan behoren de wegenbelasting die verschuldigd wordt voor een auto die behoort tot het gefailleerde ondernemingsvermogen.

Als bevoorrecht gelden schulden die door de curator in zijn hoedanigheid zijn gemaakt en achterstallige salarissen en sociale verzekeringspremies over de laatste 6 maanden die aan de faillissementsaanvraag voorafgaan. Als voorbeeld van de eerstgenoemde categorie kan hier worden genoemd de belasting die verschuldigd wordt terzake van de overdracht van tot de boedel behorend onroerend goed.

d. De overige vorderingen dienen op de crediteurenlijst te worden opgenomen. Hierbij geldt de volgende rangorde:

1° achterstallige salarisbetalingen en sociale verzekeringspremies over de 12 maanden die aan de faillissementsaanvraag voorafgaan;

2° fiscale vorderingen en andere overheidsrechten die in het jaar voorafgaand aan de faillissementsaanvraag verschuldigd zijn geworden;

3° kerkbelasting die in het jaar voorafgaand aan de faillissementsaanvraag verschuldigd is geworden;

4° medische en verzorgingskosten die in het jaar voorafgaand aan de faillissementsaanvraag verschuldigd zijn geworden;

5° alimentatie- en onderhoudskosten die in het jaar voorafgaand aan de faillissementsaanvraag verschuldigd zijn geworden;

6° alle overige vorderingen op de boedel.

In deze rangorde komt de fiscus derhalve op de tweede plaats. Een mogelijkheid van verhaal op roerende goederen van derden ontbreekt. Tegen een eventueel beslag op dergelijke goederen kunnen belanghebbenden zich teweer stellen.

4. Voor fiscale vorderingen die paraat kunnen worden geëxecuteerd (zie onder 3 (b)) gelden dezelfde regels als voor andere bevoorrechte vorderingen. Bevoorrechte schuldeisers (zie onder 3(b)) kunnen zich zo nodig verhalen op de opbrengst van de bevoorrechte goederen, indien deze door derden te gelde zijn gemaakt.

De parate executie kan zich niet uitstrekken tot bepaalde eerste levensbehoeften en een minimum deel van het inkomen van de schuldenaar.

5. In bepaalde gevallen kunnen derden door de fiscus aansprakelijk worden gesteld indien verhaal op de belastingplichtige onmogelijk blijkt.

Voor het verhaal op tot de huwelijksgemeenschap behorende goederen gelden de bepalingen van de ZPO. Onder het faillissement vallen de privégoederen van de gefailleerde echtgenoot, alsmede de roerende goederen die tot de huwelijksgemeenschap behoren, tenzij de niet gefailleerde echtgenoot een eigendomsrecht claimt.

Duitsland kent een gemeenschappelijke aanslag voor echtgenoten. Gevolg is dat ze hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk zijn. Daarom kan bij faillissement om een afzonderlijke aanslag worden verzocht.

Frankrijk

1. De fiscus beschikt bij de inning van belastingen over zakelijke zekerheidsrechten (voorrechten en hypotheken) en persoonlijke zekerheidsrechten (derden die hoofdelijk aansprakelijk zijn voor belasting-schulden van de belastingplichtige). Wat de persoonlijke zekerheden betreft beschikt de fiscus evenwel niet over meer voorrechten dan andere schuldeisers toekomen; om deze reden wordt op deze zekerheden in het hierna volgende niet nader ingegaan.

2. Het voorrecht van de fiscus is een algemeen voorrecht op de *roerende* goederen van de belastingplichtige, ongeacht waar deze goederen zich bevinden. Het voorrecht geldt derhalve niet voor goederen die naar hun aard of door hun bestemming onroerend zijn. Het kan evenwel worden uitgeoefend op alle goederen die worden gebruikt bij het drijven van een handelsonderneming (niet bij een industriële onderneming!), ook indien dergelijke goederen door bestemming onroerend zijn, mits ze niet met hypotheek zijn bezwaard. Het voorrecht heeft ook betrekking op *schuldvorderingen* en bij verkoop van onroerende goederen op het overschot dat resteert na betaling van de schuldeisers met een hypothecair of ander voorrecht. Voor het uitoefenen van het voorrecht van de fiscus op schuldvorderingen kent de wet geen tijdlimiet. Het voorrecht blijft bestaan zolang de schuldvordering waarop het rust niet is verjaard.

Bedragen die hoger zijn dan FF 100 000 en waarvoor het voorrecht van de fiscus geldt, dienen te worden gepubliceerd (d.i. inschrijving ter griffie van het «tribunal de commerce» of het «tribunal de grande instance»). Deze publikatie van het fiscale voorrecht strekt ertoe belanghebbende derden te informeren over de financiële positie van de schuldenaar. Is aan deze inschrijvingsverplichting niet voldaan dan verliest de fiscus zijn voorrecht.

Het voorrecht geldt voor de volgende belastingen:

- directe belastingen en daarmee overeenkomende belastingen;
- departementale en gemeentelijke belastingen die met directe belastingen overeenkomen;

- omzetbelastingen en daarmee overeenkomende belastingen;
- registratierechten, kadastrale rechten, zegelrechten en andere daarmee overeenkomende belastingen;
- rechten, belastingen en andere heffingen die worden verschuldigd op het stuk van de indirecte belastingen.

Het fiscale voorrecht dekt niet alleen de hoofdsom van de desbetreffende belasting maar evenzeer de boetes die in de heffingsfeer en de invorderingssfeer verschuldigd worden.

Het fiscale voorrecht heeft voorrang op alle algemene en bijzondere voorrechten die de Code Civil kent voor roerende goederen, met uitzondering van:

- gerechtelijke kosten die door en ten behoeve van de fiscus zijn gemaakt;
- het «supervoorrecht» voor een zeker deel van het werknemersloon gedurende een bepaalde periode in geval van liquidatie;
- vorderingen van schuldeisers die een recht van onderpand hebben op door hen geleverde bedrijfsmiddelen;
- alimentatievorderingen;
- huurvorderingen ten belope van de huur over 6 maanden (dit voorrecht heeft slechts voorrang op indirecte belastingen).

Voor de fiscale voorrechten geldt de volgende – aflopende – rangorde:

- a. het voorrecht van de directe belastingen en de omzetbelasting; deze hebben dezelfde rang; bij samenloop bestaat de mogelijkheid de te innen bedragen pro rata partis over deze vorderingen om te slaan. Opgemerkt zij dat de heffingen voor de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal dezelfde rang hebben als de directe belastingen en de omzetbelasting.
- b. het voorrecht van de lokale belastingen (departementale en gemeentelijke belastingen die met de directe belastingen overeenkomen);
- c. het voorrecht van registratierechten en andere belastingen die volgens dezelfde regels worden geheven;
- d. het voorrecht van de indirecte belastingen.

Deze rangorde geldt ook voor verhogingen en boetes die in de heffings- en invorderingssfeer bij de verschillende belastingen worden opgelegd.

3. Om de inning van belastingen van welke aard dan ook veilig te stellen beschikt de fiscus over een wettelijk hypotheekrecht op alle onroerende goederen van de belastingplichtige.

De wettelijke hypotheek raakt alle onroerende goederen die rechtstreeks toebehoren aan natuurlijke personen en lichamen alsmede derden die daarvoor hoofdelijk aansprakelijk zijn. De rangorde van het recht wordt bepaald door de datum van inschrijving in het hypotheekregister en het blijft gelden gedurende zes jaar (onder bepaalde voorwaarden 10 jaar). Het wettelijk hypotheekrecht verleent de fiscus een recht van voorrang en een «droit de suite»:

- a. het recht van voorrang verleent voorrang boven andere niet-ingeschreven vorderingen. Waar de datum van inschrijving bepalend is, gaan eerdere inschrijvingen voor de latere. Verder komt het wettelijk hypotheekrecht na het voorrecht voor de gerechtskosten en het supervoorrecht voor het loon van werknemers (zie onder 2);
- b. het «droit de suite» geeft de fiscus de mogelijkheid bij de verkrijger beslag te leggen op het onroerend goed en dit, tenzij de hypotheek door deze wordt gezuiverd, te laten verkopen.

Verder beschikt de fiscus over bijzondere zekerheden voor de inning van bepaalde registratierechten. Bijvoorbeeld in het erfrecht voor onroerend goed voor de inning van overdrachtskosten bij overlijden.

4. In spoedeisende gevallen, indien gevaar bestaat dat de belastingplichtige goederen aan verhaal poogt te onttrekken, staan de fiscus de volgende middelen ter beschikking:

- conservatoir beslag op de roerende goederen van de schuldenaar;
- de inschrijving van borgtocht op de handelszaak van de schuldenaar;
- voorlopige gerechtelijke hypotheek op het onroerend goed van de schuldenaar.

De machtiging om beslag te leggen of de borgstelling of hypotheek te laten overschrijven in de daarvoor bestemde registers dient door de rechter te worden verleend.

5. In bepaalde gevallen kunnen derden hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor fiscale schulden. Genoemd worden:

- in geval van fraude: directeuren (gérants majoritaires) van een société à responsabilité limitée;
- andere personen op bestuursniveau in een vennootschap die belastingheffing onmogelijk maken;
- samenwonende echtgenoten (voor de inkomsten- en vermogensbelasting);
- medeplichtigen van fiscale fraudeurs.

JURISPRUDENTIE (gepubliceerd)

bodem

1. **Hof Amsterdam** 4 december 1980 NJ 1982, 564: erkend. Geen mogelijkheid van verzet door derden wegens bodembeslag ter zake van onroerend-goedbelasting. Gemeenschappelijke bodem van geïntimeerde en haar echtgenoot.
2. **Rb Roermond** 12 december 1983 KG 1984, 21: erkend. Vraag of aan de voorwaarden voor het leggen van bodembeslag als bedoeld in art 16 lid 3 (1845) is voldaan.
3. **Rb Roermond** 29 november 1984 Infobulletin 85/192: erkend. Bodembeslag. Verzet door beslagene zelf. Bodem?
4. **Rb Middelburg** 2 juli 1985 KG 1985, 218: deels erkend, deels afgewezen. Vraag of bodembeslag terecht gelegd is. Sterfhuis. Verschijningsvorm of pauliana? Is er sprake van bodem?
5. **Rb Rotterdam** 8 januari 1986 KG 1986, 81: erkend. Bodembeslag. Kon ten tijde van het beslag het betrokken horeca-pand (nog) worden aangemerkt als bodem in de zin van art 16 lid 3 lw (1845)? Feitelijke situatie.
6. **Hof Den Bosch** 3 februari 1986 NJ 1987, 182: afgewezen. Bodembeslag. Door Ontvanger invoeren van pauliana. Eigendomsoverdracht. Geen bodem meer en geen pauliana.
7. **Rb Haarlem** 7 november 1986 Infobulletin 87/46: erkend. Gemeenschappelijke bodem als belastingschuldige, aldaar bedrijfsactiviteiten (mede) uitoefent. Verwezen ondernemingen.
8. **Hof Den Haag** 3 februari 1988 VN 1988, p. 1199 nr 31: erkend. Bodembegrip. Feitelijke situatie beslissend. Gemeenschappelijke bodem aangenomen. Getuigenbewijs dat met Ontvanger overeen is gekomen om zaken niet opnieuw in huis eiseres in beslag te nemen.
9. **Rb Den Haag** 8 juni 1988 VN 1988, p. 2772 nr 20: erkend. Vraag of executie van roerende zaken onrechtmatig was. Eigendomsvraag. Geen zorzuldigheidsnorm geschonden. Gemeenschappelijke bodem. Geen gebruik gemaakt van de daarvoor openstaande procedure ex art 456 Rv.
10. **Hof Den Bosch** 18 oktober 1988 VN 1989, p. 1030 nr 12: afgewezen. Vraag of er sprake is van bodem. Eigendomsoverdracht paulianeus?
11. **Rb Maastricht** 13 april 1989 VN 1989, p. 2090 nr 25: erkend. Bodembegrip. Gemeenschappelijke bodem van vader en dochter, al dan niet tezamen met diens echtgenoot.
12. **Rb Maastricht** 20 april 1989 VN 1989, p. 1814 nr 24: erkend. Bodembegrip. Bodembeslag gelegd op zaken in woonhuis. Vraag of belastingschuldige in woonhuis of in tuinhuisje woont.
13. **Rb Amsterdam** 28 juni 1989 VN 1989, p. 3068 nr 20: erkend. Verzet tegen tenuitvoerlegging van dwangbevel. Eigendomsvraag. Gemeenschappelijke bodem blijkt uit feitelijke omstandigheden.
14. **Rb Breda** 18 oktober 1989 VN 1989, p. 3334 nr 22: afgewezen. Beslag op bodempraktijkzaken gehandhaafd. Aanbod afkoop afgewezen. Beslag op bodeminventariszaken opheffen tegen afbetaling executiewaarde. Verbod hernieuwd beslag. Gemeenschappelijke bodem: ex-echtgenoten, die nog wel samenwonen.
15. **Rb Alkmaar** 22 november 1989 VN 1992, p. 3633 nr 15: erkend. Bodembeslag. Kantoorverplaatsing schijnhandelingen. Aanwezigheid van «bodem».
16. **Rb Roermond** 30 november 1989 Infobulletin 90/117: erkend. Vraag of belastingschuldige nog bodem had? Gemeenschappelijke bodem.
17. **Hof Den Haag** 20 februari 1990 VN 1990, p. 2662 nr 28: afgewezen.

Bodembeslag. Twee verdiepingen afzonderlijk af te sluiten zijn afzonderlijke woonruimten. Eerste verdieping was geen bodem belasting-schuldige. Onrechtmatig beslag en verkoop.

18. **Hof Den Bosch** 24 april 1990 VN 1990, p. 2546 nr 28: erkend. Gemeenschappelijke bodem. Indien beslag is afgekocht, impliceert dat niet dat niet opnieuw beslag gelegd kan worden op de zaken die onder dat (inmiddels opgeheven) beslag vielen, indien er nieuwe belastingschulden zijn ontstaan.

19. **Hof Den Haag** 17 juli 1990 en **Rb Den Haag** 29 september 1988 VN 1990, p. 2886 nr 15: erkend. Bodemrecht. Onder bodem is mede te verstaan het gedeelte van een perceel dat, hoewel dat blijkbaar niet formeel door de belastingschuldige BV gehuurd is, ter beschikking stond van de directeur/enig aandeelhouder van de BV.

20. **Hof Den Bosch** 11 september 1990 VN 1990, p. 3259 nr 19: erkend. Bodembeslag. Op moment van beslag nog bodem van belasting-schuldige? Begrip «bodem».

21. **Rb. Arnhem** 12 oktober 1990 VN 1990, p. 3568 nr 22: erkend. Gemeenschappelijke bodem bedrijfsruimte. Verwevenheid BV's. Geen reële eigendom; onmiddellijke executie.

22. **Rb Maastricht** 30 november 1990 Infobulletin 91/145: afgewezen. Bodembeslag. Verbod executie van in beslag genomen zaken. Bodembeslag onrechtmatig, nu Ontvanger niet aannemelijk heeft kunnen maken dat belastingschuldige bij zijn echtgenote woont (wat hij zelf betwist).

23. **Rb Rotterdam** 14 december 1990 VN 1991, p. 237 nr 28: afgewezen. Bodembeslag. Schip en vliegtuig zijn geen bodem.

24. **Rb Zwolle** 20 december 1990 VN 1991, p. 318 nr 26: erkend. Bodemrecht. Begrip «bodem». Gemeenschappelijke bodem. Een naar buiten presenterend en door continuïteit gekenmerkt gebruik van een perceel bestemt dat perceel tot bodem.

25. **Hof Den Bosch** 7 januari 1991 en **Rb Roermond** 18 januari 1990 VN 1991, p. 613 nr 13: erkend. Vraag over de eigendom van beslagen zaken. «Dubbele» levering. Actio pauliana. Bodembeslag.

26. **Rb Roermond** 7 februari 1991 VN 1991, p. 823 nr 14: erkend. Actio pauliana: overdracht van zaken teneinde het bodemrecht te frustreren. Tijdstip van overdracht van de onderneming. Sterfhuisconstructie. Toetsing aan L.I. en a.b.b.b..

27. **Rb Rotterdam** 1 juli 1991 VN 1991, p. 2055 nr 33: erkend. Bodem-zaken en eigendom van contant geld. Belasting-schuldige woonde formeel in Rotterdam, maar feitelijk bij zijn ex-echtgenote.

28. **Rb Den Haag** 26 juli 1991 VN 1991, p. 2284 nr 24: erkend. Verschijningsvorm. Plaats van wonen. Beslag op inboedel van niet in gemeenschap van goederen gehuwde echtgenoot. Veronderstelde gemeenschappelijke bodem.

29. **Rb Breda** 13 augustus 1991 VN 1991, p. 3321 nr 20: afgewezen. Bodemrecht. Begrip «bodem». Verjaring van aanslagen. Belasting-schuldige mag niet afgaan op een toezegging van de fiscus die kort daarna wordt ingetrokken.

30. **HR** 18 oktober 1991 NJ 1992, 298; VN 1991, p. 3189 nr 27: erkend. Bodembeslag. Beslagexploit. Bodem van belastingschuldige; criterium. Niet slechts louter feitelijke omstandigheden in aanmerking nemen maar ook niet voorbijgaan aan rechtsverhoudingen.

31. **Rb Rotterdam** 7 februari 1992 VN 1992, p. 1401 nr 26: afgewezen. Huis is eigendom van eiseres. Belasting-schuldige heeft daar bedrijf en logeert daar. Geen (gemeenschappelijke) bodem. Bewijs voor eigendom Jaguar.

Zie ook nrs: 32, 34, 88, 93, 104

Bodemverhuur

32. **Rb Rotterdam** 9 februari 1983 KG 1983, 89: erkend. Bodemverhuur. Werknemers waren niet meer aanwezig. Deel van administratie bij bank, andere deel in pand. Nog wel ingeschreven in handelsregister. In liquidatiefase medegebruik van bodem. Huur aan bank doet hieraan niet af.

33. **Hof Den Haag** 8 januari 1986 NJ 1987, 394: afgewezen. Bodemverhuur. Bodembeslag op goederen van derde (bank/fiduciair eigenaar) na afstand van gebruiksrecht van belastingschuldige m.b.t. bedrijfsruimte ten gunste van bank, die ruimte huurt. Pand is niet ontruimd, administratie nog aanwezig. Pand nog bodem van belastingschuldige. Overeenkomst met bank niet nietig doch vernietigbaar.

34. **Hof Arnhem** 26 januari 1988 NJ 1988, 900: erkend. Bodemverhuur. Administratie nog in pand. Curator had toegang tot het pand ondanks verhuur. Bodem.

35. **Hof Den Haag** 30 november 1988 VN 1989, p. 1280 nr 18: erkend. Pand nog bodem belastingschuldige ondanks verhuur. Meer malen beslaglegging en verkoop dezelfde zaken is niet onrechtmatig.

36. **Hof Den Bosch** 16 april 1991 VN 1991, p. 2214 nr 23: afgewezen. Bodemverhuur. Belastingschuldige had geen bodem meer. Beëindiging huur was geen onverplichte handeling of schijnhandeling.

37. **Rb Arnhem** 5 maart 1992 VN 1992, p. 1203 nr 10: afgewezen. Bodemverhuur. Bodembeslag en schending van par 30 lid 9 L.I. Reële eigendom. Beperking feitelijke beschikkingsmacht. Onrechtmatig handelen van Ontvanger.

38. **Rb Amsterdam** 11 november 1992 VN 1993, p. 78 nr 25: afgewezen. Bodemverhuur. De huurovereenkomst van een onroerende zaak aan de bank is ook als reëel aan te merken wanneer die overeenkomst er op is gericht het bodemrecht te ontgaan. Verrekening van huurpenningen.

39. **Rb Arnhem** 14 januari 1993 VN 1993, p. 456 nr 15: afgewezen. Bodemrecht. Bodemverhuurconstructie. Het enkele feit dat de curator de voormalige vestigingsplaats van de belastingschuldige vennootschappen betreedt, bestempelt die plaats nog niet tot bodem.

40. **Rb Amsterdam** 29 september 1993 VN 1993, p. 3733 nr 22: afgewezen. Bodembeslag. Bodemverhuurconstructie. Verhuur niet ongeoorloofd. Fiduciair eigendom van de bank.

Zie ook nrs: 44, 81, 82

Bodemzaken

41. **Hof Amsterdam** 7 december 1979 VN 1980, p. 739 nr 32: erkend. Bodemrecht. Begrip «stoffering»; misbruik van bodemrecht.

42. **Rb Rotterdam** 25 januari 1985 Infobulletin 85/145: erkend. **Vraag of spuitcabine roerend of onroerend is.**

43. **Rb Arnhem** 22 augustus 1985 86/206: erkend. Bodemrecht. Wasserij-installatie: roerend-onroerend, bestanddeel-bijzaak. Bodemrecht vervalt niet door posterieure huurovereenkomst.

44. **Rb Leeuwarden** 11 september 1986 Infobulletin 86/684: erkend. Bodemrecht. **Vraag of machines onroerend zijn door aard c.q. bestemming?**

45. **Rb Amsterdam** 20 november 1986 Infobulletin 87/115: afgewezen. Vraag of bedrijfsmiddelen onroerend zijn door bestemming. Fiduciaire eigendomsrecht kan geen verandering brengen.

46. **Hof Amsterdam** 16 april 1987 VN 1988, p. 2564 nr 34: afgewezen. Vraag of keukeninventaris roerend of onroerend is. Schadeplichtigheid i.v.m. executie van als roerend aangemerkte onroerende zaken.

47. **Rb Assen** 14 mei 1987 KG 1987, 231: afgewezen. Bodembeslag. Videobanden zijn geen stoffering.

48. **Rb Utrecht** 22 maart 1988 VN 1988, p. 1121 nr 30: erkend. Vraag of een stacaravan een roerende of onroerende zaak is. Relatie met art 16 lw (1845).

49. **Hof Arnhem** 17 mei 1988 VN 1988, p. 1949 nr 40: erkend. Meubilering (antiek) kasteel Wijenborgh (ikonen verkoop). Geen voorraad maar stoffering. Bodemzaken.

50. **Rb Den Haag** 22 juni 1988 VN 1988, p. 2319 nr 24: erkend. Beslag op zaai-installatie, VOCOM-computer en klimatologische computer. Roerend of onroerend?

51. **Rb Haarlem** 22 juli 1988 KG 1988, 355: afgewezen. Vraag of meterkasten op de steiger van een jachthaven onroerende zaken zijn. (Ontvanger niet direct betrokken).

52. **Rb Haarlem** 3 november 1988 VN 1988, p. 3249 nr 31: deels erkend, deels afgewezen. Verzet tegen tenuitvoerlegging dwangbevel i.v.m. strijdigheid met art. 447 lid 4 Rv alsmede i.v.m. onbehoorlijk overheids-handelen. Gereedschap in garage (o.a. hefbrug, testkast, co-meter, balanceerapparaten, gereedschapswagentjes, bankschroeven, slijpmachine en lichtarmaturen) is inventaris (bodemzaken). Diverse handgereedschappen vallen onder 447 lid 4 Rv en zijn niet vatbaar voor bodembeslag.

53. **Rb Middelburg** 23 november 1988 VN 1989, p. 284 nr 24: erkend. Vraag of een spuitcabine en een remmentestmachine roerende of onroerende zaken zijn. Ontvanger handelt niet onrechtmatig door bodemzaken ondershands te verkopen.

54. **Rb Zwolle** 14 juni 1989 VN 1989, p. 3265 nr 29: erkend. Bodembeslag. Inventaris van confectie-atelier valt onder begrip stoffering. Naaimachines zijn bodemzaken. Verzet tegen tenuitvoerlegging dwangbevel.

55. **Rb Den Haag** 19 september 1990 VN 1990, p. 3329 nr 29: erkend. Activa van jachtwerf. Roerend of onroerend?

56. **Rb Arnhem** 8 november 1990 VN 1991, p. 1251 nr 15: afgewezen. Vraag of verlichtings-, verwarmings- en brandblusinstallaties in een bedrijfspand door natrekking onroerend zijn en om die reden niet onder bodembeslag vallen. Schadevergoedingsplicht.

57. **Hof Den Haag** 24 april 1991 VN 1991, p. 1959 nr 31: afgewezen. Zaai-installatie, VOCOM-computer en klimatologische computer zijn bestanddeel van loods en dus onroerend.

58. **Rb Groningen** 3 oktober 1991 VN 1991, p. 2955 nr 19: erkend. Refractie-unit (oogmeetapparatuur) is bodemzaak. Vorderingen ingesteld tegen directeur der belastingen niet ontvankelijk. Reële eigendom. Recht van reclame ex art 1191 BW niet analoog van toepassing. Betekenis L.I.

59. **Hof Den Haag** 19 mei 1992 VN 1992, p. 1838 nr 26; NJ 1993, 237: afgewezen. Bodembeslag gelegd op systeemplafonds. Zijn plafonds roerend of onroerend? Onrechtmatig handelen Ontvanger door weghalen plafonds?

60. **Ktr Den Haag** 4 november 1992 VN 1993, p. 323 nr 27: afgewezen. Keukenblok. Vraag of dit roerend of onroerend is. Bodemrecht. Schadeplichtigheid.

61. **HR** 27 november 1992 NJ 1993, 317: niet erkend, ook niet afgewezen; terugverwezen naar Hof. Vraag of zaai-installatie, VOCOM-computer en klimatologische computer roerend of onroerend zijn.

62. **Hof Den Haag** 18 februari 1993 VN 1993, p. 1074 nr 30: erkend. Verkoop van jachthaven (met meterkasten). Vraag of meterkasten roerend of onroerend zijn.

63. **Rb Den Haag** 24 februari 1993 VN 1993, p. 1377 nr 14: grotendeels erkend m.b.t. bodembeslag. Aanwijzing voor vraag of zaak roerend of onroerend is, kan zijn of gebouw uit oogpunt van geschiktheid als bedrijfsgebouw bij het ontbreken van bedoelde zaken al dan niet als onvoltooid moet worden gezien. Brandhaspels en wastrog zijn onroerend. Kraanrails-constructie, verwarmingsunits, keukenblok en overige zaken zijn roerend.

64. **HR** 14 mei 1993 RvdW 1993, 112: afgewezen. Goederenrecht; hulpzaak, bestanddeel. Begrip onroerende zaak: relativering. Fiduciare eigendomsoverdracht. Bodembeslag door Ontvanger.

65. **Rb Almelo** 2 juni 1993 VN 1993, p. 1929 nr 29: erkend. Bodembeslag op in huurkoop geleverde offset-pers met bijbehorend inktwerk. Bodemzaak. Toetsing aan Leidraad Invordering.

66. **Hof Den Haag** 1 juli 1993 VN 1993, p. 2676 nr 17: erkend. Vraag of bowlingbanen, bowlingmachines en zithoekjes aardof nagelvast zijn. Zijn geen deel van de onroerende zaak geworden.

67. **Rb Groningen** 1 oktober 1993 VN 1993, p. 3447 nr 24: afgewezen. Bodembeslag op tapinstallatie frisdrankmaatschappij is onrechtmatig. Zie ook nrs: 87, 89, 93, 105, 108, 121

Afstand fiduciaire eigendom

68. **Rb Zutphen** 19 mei 1993 NJ 1984, 123: erkend. Vraag of bodembeslag fiscus na teruglevering door fiduciair eigenaar aan curator komt te vervallen.

69. **Rb Utrecht** 25 mei 1983 NJ 1984, 31: afgewezen. Bodembeslag op voor het faillissement in fiduciaire eigendom aan de bank overgedragen zaken. Afstand door zekerheidseigenaar.

70. **Rb Maastricht** 24 februari 1984 NJ 1985, 523: erkend. Afstand fiduciair eigendom zonder voldoening van schuld.

71. **Rb Groningen** 4 april 1985 NJ 1985, 881: erkend. Bodembeslag. Afstand van fiduciaire eigendom door bank zonder dat haar vordering wordt voldaan is beschikkingsdaad die aan bodembeslag niets af kan doen.

72. **Hof Arnhem** 14 oktober 1986 VN 1988, p. 790 nr 53: erkend. Vraag of afstand van fiduciair eigendom nietig is tegenover de Ontvanger ex art 1377 BW (oud).

73. **Hof Den Bosch** 28 oktober 1986 NJ 1987, 859; VN 1988, p. 795 nr 55: erkend. Afstand van fiduciaire eigendom. Geen verval bodembeslag fiscus in geval van prijsgeven door fiduciaire eigenaar van zijn rechten op de goederen.

74. **HR** 10 april 1987 NJ 1987, 829; VN 1988, p. 427 nr 54: afgewezen. Bodembeslag. Afstand van eigendomsrecht door fiduciair eigenaar in faillissementssituatie.

75. **HR** 28 oktober 1988 NJ 1989, 450; VN 1988, p. 2981 nr 23: afgewezen. Faillissement. Bodembeslag van de fiscus op in eigendom tot zekerheid aan crediteur overgedragen zaken. Beroep op fiscus op pauliana. Strekking invorderingsrecht.

76. **Rb Almelo** 26 april 1989 VN 1989, p. 1348 nr 22; KG 1989, 208: afgewezen. Afstand van fiduciaire eigendom na gelegd bodembeslag in een faillissementssituatie.

77. **Rb Den Haag** 1 juli 1992 VN 1992, p. 2453 nr 29: erkend. Bodemrecht. Afstand van fiduciaire eigendom. Afstand tijdens de executoriale verkoop van bodemzaken terwijl het faillissement pas later op die dag werd uitgesproken.

Zie ook nr: 102

Bodem en faillissement

78. **HR** 3 oktober 1980 NJ 1981, 60; VN 1981, p. 209 nr 31: afgewezen. Verval van fiduciaire eigendom na voldoening van de schuld waarvoor zekerheid is gesteld. Verval van bodembeslag indien na faillietverklaring de oorspronkelijke eigendom herleeft.

79. **Hof Den Bosch** 30 maart 1982 NJ 1983, 130: erkend. Bodembeslag en veilingzaken die fiduciair aan bank zijn overgedragen (in overleg met curator). Na veiling wordt schuld aan bank betaald. Bank kan zaken niet meer terugleveren. Ontvanger mag opbrengst veiling houden.

80. **Rb Breda** 1 december 1982 KG 1983, 4: afgewezen. Bodembeslag bij faillissement en voldoening zekerheidseigenaar.

81. **Rb Middelburg** 24 december 1982 KG 1983, 33: afgewezen. Faillissement. Bodembeslag op zaken die in fiduciaire eigendom zijn overgedragen aan bank. Ontvanger stelt dat huurovereenkomst nietig is, schijnhandeling, pauliana of valse oorzaak.

82. **HR** 12 april 1985 NJ 1986, 808: afgewezen. Bodembeslag op zaken, die zich bevinden in door curator aan zekerheidseigenaar verhuurd bedrijfspand. Schijnhandeling? Valse of ongeoorloofde oorzaak? Individuele schuldeisers kunnen handeling van de curator niet met pauliana aantasten.

83. **Hof Amsterdam** 21 november 1985 en **Rb Haarlem** 1 mei 1985 NJ 1986, 806: deels erkend, deels afgewezen. Bodembeslag tijdens faillissement. Zaken waarop beslag zijn ondertussen terug in de boedel en verkocht door curator. Pres. Rb had verbod tot veiling niet mogen geven zolang onder bodembeslag vallende zaken niet boedel waren teruggekeerd. Boedelbelang bij verkoop als going-concern.

84. **HR** 12 mei 1989 NJ 1990, 130; VN 1989, p. 1591 nr 30: deels erkend, deels afgewezen. Faillissement. Bodembeslag gelegd door Ontvanger na het uitspreken van het faillissement op zaken die de belastingschuldige tot zekerheid aan derde fiduciair had overgedragen.

85. **Hof Arnhem** 28 september 1993 VN 1993, p. 3270 nr 14: afgewezen. Voorkoming rechtsgevolgen bodemrecht. Voldoeningsconstructie. Geen onrechtmatige daad of pauliana. Positie van curator t.o.v. boedel.

Zie ook nr: 34

EVRM

86. **Hof Den Haag** 14 januari 1983 VN 1983, p. 871 nr 39, BNB 1983, 102: erkend. Eisers verhuurden gemeubileerde flat aan belastingschuldige, terwijl zij op de hoogte waren van diens betalingsproblemen. Bodembeslag niet in strijd met EVRM.

87. **Hof Den Haag** 3 december 1986 VN 1988, p. 268 nr 26, BNB 1989, 129: erkend. Bodembeslagregeling niet in strijd met 6 EVRM. Nog niet geïnstalleerde c.q. gemonteerde machine welke nog niet bedrijfsklaar is, is wel bodemzaak. 88. Hof Den Haag 23 november 1988 VN 1989, p. 1418 nr 19: erkend. Bodemrecht. Strijdigheid met internationale rechtsregels? Geen verbod vooraf voor eventueel te leggen beslag op zaken van aanstaande echtgenote van belastingschuldige.

87. **HR** 13 januari 1989 NJ 1990, 211; VN 1989, p. 363 nr 27: erkend. Verenigbaarheid van het bepaalde in art 16 lid 3 lw (1845) met art 6 EVRM. Rechten van de mens (behandeling door onafhankelijke en onpartijdige rechter). Bezwaarschrift derde wordt ook behandeld als het te laat is ingediend.

90. **Rb Breda** 19 november 1991 VN 1991, p. 3456 nr 20: erkend. Bodemrecht is niet i.s.m. het recht op eerbiediging van het privé-leven, het gezinsleven en het huis van belastingschuldige en zijn partner als bedoeld in art 8 EVRM.

91. **Hof Den Bosch** 16 december 1992 VN 1993, p. 156 nr 19: erkend. Bodembeslag. Geen strijd met 8 EVRM (recht op privé-leven, gezinsleven en woning). Verhaal op zaken van echtgenote van belastingschuldige is geoorloofd. Echtgenoot is geen willekeurige derde.

Bodembeslag overig

92. **HR** 5 oktober 1979 NJ 1980, 280; VN 1979, p. 2066 nr 33: erkend. Vraag of voorrecht van verhuurder ex art 1186 BW voorrang heeft boven bodemrecht van fiscus. Strekking van art 16 lid 3 lw (1845). Ook m.b.t. nietigheid dagvaarding. Door Ontvanger uit te brengen exploiten en akten

kunnen niet worden beschouwd als exploiten en akten als bedoeld in art 20 lw (1845).

93. **HR 9 januari 1981 NJ 1981, 656:** erkend. Bodembeslag door fiscus gelegd op aan de belastingschuldige verhuurde computer, toebehorend aan derde. Door deze gedaan verzet tegen dit beslag gegrond? Strecking van art 16 lw (1845). Vraag waartoe verzet, dat derden in rechte kunnen doen, beperkt is.

94. **Rb Den Haag 9 april 1981 NJ 1982, 189:** erkend. Onderhandse verkoop door Ontvanger. Borg, aangesproken door fiduciair eigenaar, stelt schade te hebben gelegden door wijze van executie. Borg is niet gebaat bij hogere opbrengst.

95. **Rb Almelo 19 januari 1983 NJ 1984, 552:** erkend. Reikwijdte bodembeslag. Ontvanger legt bodembeslag ter zake van naheffingsaanslag OB die later opnieuw berekend en nogmaals opgelegd wordt voor lager bedrag, waarna eerste aanslag wordt verminderd tot nihil. Is bodembeslag komen te vervallen? De tweede aanslag is niet een formele aanslag als bedoeld in lw doch meer mededeling van de Ontvanger van definitieve vaststelling van verschuldigde bedrag. Goede trouw.

96. **Rb Den Haag 11 mei 1983 KG 1983, 173:** erkend. Bodembeslag. Paulianeuze overdracht bedrijf.

97. **Rb Amsterdam 6 juli 1983 KG 1983, 232:** afgewezen. Bodembeslag. Verbod executoriale verkoop. Beslagen zaken zijn twee maanden geleden ook al verkocht door fiscus aan schoonzoon van belastingschuldige, die ze aan belastingschuldige in bruikleen heeft gegeven. Geen schijnhandeling.

98. **Rb Den Haag 28 september 1983 NJ 1984, 505:** erkend. Onrechtmatigheid bodembeslag. Gehoudenheid tot schadevergoeding slechts indien Ontvanger schuld zou treffen in deze zin dat hij ten tijde van de inbeslagneming of ten tijde van openbare verkoop er redelijkerwijze mee bekend had kunnen of moeten zijn, dat ten tijde van inbeslagneming eiser eigenaar was en zaken zich niet op de bodem van belastingschuldige bevonden.

99. **Hof Amsterdam 31 oktober 1984 NJ 1986, 333:** erkend. Onderhandse verkoop bij bodembeslag binnen termijn van 8 dagen (art 16 lid 1 lw (1845) toegestaan. Procureurssalaris.

100. **Hof Leeuwarden 1984 Infobulletin 85/101:** erkend. Executoriale verkoop. Openbare verkoop binnen termijn van art 16 lid 1 lw (1845).

101. **Rb Alkmaar 21 februari 1985 Infobulletin 85/193:** afgewezen. Bodembeslag. Ontvanger legt bodembeslag; overweegt de mogelijkheid om drukpers aan eigenaar of anders openbaar te verkopen. Ondertussen verkoopt curator machines inclusief drukpers onderhands aan derde. Onrechtmatig handelen Ontvanger? Strijd met pre-contractuele goede trouw?

102. **Rb Groningen 8 maart 1985 Infobulletin 85/244:** erkend. Beroep op pauliana bij afstand van rechten over en weer (fiduciair eigenaar inventaris en exploitant snackbar) ter voorkoming van bodembeslag.

103. **Hof Amsterdam 11 juli 1985 KG 1985, 241:** erkend. Vervolg van bodembeslag. Positie van de Staat als koper ter veiling. Prijsopdrijving? A.b.b.b.

104. **Hof Amsterdam 14 mei 1987 VN 1988, p. 1400 nr 40:** erkend. Onderhandse verkoop drukpers (bodemzaak) door curator, na onderhandeling tussen fiscus en huurverkoper om zaak aan huurverkoper te verkopen.

105. **Rb Middelburg 11 augustus 1987 VN 1988, p. 658 nr 33:** erkend. Bodembeslag. Beslag gelegd op zaken ter zake van OB-schuld welke ontstaan is door teruglevering van die zaken aan de juridisch eigenaar.

106. **Hof Amsterdam 12 november 1987 VN 1988, p. 270 nr 27; KG 1987, 526:** afgewezen. Bodembeslag op zaken van eiser. Eigendom van eiser moet als reëel worden aangemerkt. Nu voorts geen verhaal wordt gezocht voor zakelijke belastingen van belastingschuldige brengt naleving

van L.I. mee, dat op betrokken zaken geen verhaal wordt gezocht. Toetsing aan gepubliceerd beleid. (art 16 lid 3 lw (1845) en par 30 lid 9 L.I.).

107. **Rb Maastricht** 3 maart 1988 VN 1988, p. 1014 nr 36. Vraag of bodemrecht i.s.m. 30 EEG is, door Rb voorgelegd aan HJEG.

108. **Rb Den Bosch** 22 april 1988 VN 1988, p. 1619 nr 36: erkend. Verzet tegen tenuitvoerlegging dwangbevel. Art 14, 15 en 16 lw (1845).

109. **Rb Breda** 6 juni 1988 KG 1988, 268; VN 1988, p. 1952 nr 41: afgewezen. Zaken waarop Ontvanger in redelijkheid geen beslag kan leggen. Ontvanger moet belastingschuldige mededelen op welke zaken hij geen beslag zal leggen (art 447 en 448 Rv).

110. **Hof Den Bosch** 28 november 1988 VN 1988, p. 3254 nr 32: Vordering Ontvanger dat geen prejudiciële vragen omtrent eventuele strijdigheid van art 16 lw (1845) met art 30 jo 36 EG-Verdrag gesteld zullen worden aan HJEG afgewezen.

111. **HR** 26 mei 1989 NJ 1990, 131: erkend. Bodembeslag van fiscus onder huurkoper van drukpers. Onderhandelingen tussen huurverkoper en fiscus waarbij huurverkoper geldt aanbiedt tegen vrijgave van de pers. Onderhandse verkoop door curator met instemming van Ontvanger aan derde tegen hoger bedrag. Geen O.D. of schending pre-contractuele goede trouw door fiscus. Geen strijd met a.b.b.b.. Strekking bodemrecht.

112. **HJEG** 7 maart 1990 NJ 1990, 762: erkend. Bodembeslag op zaken afkomstig van en eigendom van een leverancier in een andere lidstaat.

113. **Rb Arnhem** 26 april 1990 VN 1990, p. 1587 nr 18: erkend. Bodembeslag. Lease-overeenkomst ter zake van computerapparatuur. Ontvanger legt bodembeslag (o.a. op computers). Strekking van het bodemrecht. Toetsing lease-contract aan L.I. en a.b.b.b.. Beroep op gelijkheidsbeginsel nu andere belastingdirecties in overigens gelijke situaties tegengestelde beslissingen namen afgewezen.

114. **Rb Utrecht** 29 mei 1990 Infobulletin 90/698: afgewezen. Verzet door derde. Vordering schorsing executie in kort geding toegewezen. Bodembeslag – geen sprake van duidelijke samenspanning.

115. **Rb Maastricht** 2 augustus 1990 VN 1990, p. 3052 nr 29: erkend. Bodembeslag en executie. Vordering o.d.. Eiser heeft vorderingsrecht gekregen van vof. Kan alleen door cessie zijn overgedragen, waarvan eiser geen akte kan overleggen. Vordering afgewezen.

116. **Rb Rotterdam** 19 september 1990 VN 1990, 3212 nr 15: erkend. Bodembeslag op roerende zaken nadat die zaken aan een derde zijn verkocht. Actio pauliana.

117. **Rb Zwolle** 5 december 1990 VN 1991, p. 74 nr 29: afgewezen. Bodembeslag na pandbeslag. Gerechtsdeurwaarder hoeft, ondanks het hoge voorrecht van de fiscus, de executieopbrengst niet af te geven aan de Ontvanger aangezien een «dubbele» beslaglegging niet mogelijk is.

118. **Rb Maastricht** 28 februari 1991 VN 1992, p. 895 nr 32: erkend. Bodemrecht. Misbruik niet vereist. «Stoffering» dient op dezelfde wijze te worden uitgelegd als in art 1186 BW en voorts is de (bodembeslag)beslaglegging niet onrechtmatig. Geen strijd met art 30 jo 36 EG-Verdrag.

119. **Rb Den Haag** 29 mei 1991 VN 1991, p. 1963 nr 33: erkend. Actio pauliana. Wetenschap van benadeling. Overdracht bedrijf ter voorkoming van bodembeslag.

120. **Rb Zwolle** 29 oktober 1991 VN 1991, p. 3584 nr 23: erkend. Versnelde invordering. Afvoeren van in beslag genomen zaken. Bodemrecht. Vergelijkend bodembeslag.

121. **Rb Utrecht** 12 december 1991 VN 1992, p. 709 nr 25: erkend. Bodembeslag op gehuurde machines. Rekening houden met juridische eigendom van derden? Toetsing aan L.I.

122. **Rb Zwolle** 23 december 1991 VN 1992, p. 238 nr 20: erkend. Bodemrecht. Verhuur van roerende zaken. Vraag of er sprake is van reële eigendom welke volgens de L.I. moet worden ontzien.

123. **Rb Breda** 3 februari 1992 VN 1992, p. 631 nr 27: erkend. Bodembeslag op computerapparatuur die belastingschuldige heeft gehuurd van

eiser. Uitleg lease-contract. Economische eigendom. Risico voor waardeverandering ligt bij belastingschuldige. Directeur heeft niet gehandeld i.s.m. in L.I. vastgelegd beleid.

124. **Hof Den Bosch** 4 maart 1992 VN 1992, p. 2451 nr 28: erkend. Bodembeslag en executie. Eiser meent vordering te hebben gekregen van vof d.m.v. cessie en vordert schadevergoeding o.g.v. onrechtmatig handelen.

125. **Nationale Ombudsman** 17 augustus 1992 VN 1992, p. 3448 nr 31: erkend. Invordering. Na bodembeslag en afvoer zaken ontbreekt produkt. Fiscus was zorgvuldig genoeg te werk gegaan om waarde te hechten aan verklaring deurwaarder dat dit produkt niet in beslag was genomen.

126. **Rb Breda** 10 november 1992 VN 1992, p. 3680 nr 21; KG 1993, 103: erkend. Bodembeslag op geleasde machine. Vraag wie economisch risico draagt.

127. **Rb Groningen** 11 december 1992 VN 1993 p. 158 nr 20: erkend. Geen conversie van fiduciaire eigendom in bezitloos pandrecht indien voor inwerkingtreding van het NBW reeds beslag is gelegd. Onderhandse verkoop. Bodemrecht.

128. **Rb Utrecht** 5 juni 1991 en 27 januari 1993 VN 1993, p. 670 nr 24: erkend. Geen onrechtmatige overheidsdaad bij executie o.g.v. vernietigde aanslagen. Afboeking op aanslag van echtgenoot gelegitimeerd door bodemrecht. Compensatie.

129. **Rb Amsterdam** 3 juli 1991 en 10 februari 1993 VN 1993, p. 1761 nr 29: erkend. Onverschuldigde betaling van belastingschulden. Reikwijdte van een betalingsregeling. Relatie met bodemrecht. Gemeenschappelijke bodem.

Zie ook nrs: 3, 4, 9, 13, 14, 16, 17, 21, 26, 35, 37, 58, 65, 67, 79, 83, 85.

Gebruikte afkortingen

a.b.b.b.=	Algemene beginselen van behoorlijk bestuur
art=	artikel
BNB=	Beslissingen in Belastingzaken Nederlandse
BW=	Belastingrechtspraak
d.m.v.=	Burgerlijk Wetboek
EVRM=	door middel van
HJEG=	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
HR=	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
i.s.m.=	Hoge Raad
lw=	in strijd met
KG=	Invorderingswet
ktr=	Kort Geding
L.I.=	kantonrechter/kantongerecht
NBW=	Leidraad Invordering
NJ=	Nieuw Burgerlijk Wetboek
nr(s)=	Nederlandse Jurisprudentie
OB=	nummer(s)
o.d.=	omzetbelasting
o.g.v.=	onrechtmatige daad
p.=	op grond van
par=	pagina
Rb=	paragraaf
Rv=	Rechtbank
RvdW=	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
VN=	Rechtspraak van de Week
vof=	Vakstudie Nieuws
	vennootschap onder firma

Cijfers

HJEG=	1 uitspraak
HR=	12 uitspraken
Hof=	36 uitspraken
Rb=	78 uitspraken
Ktr=	1 uitspraak
Nat. Ombudsman=	1 uitspraak

Uit het hiervoor gegeven overzicht blijkt dat in het overgrote deel van de gevallen (82) het beroep op het bodemrecht gegrond werd geacht en in 5 gevallen deels gegrond. In 39 gevallen hield het beroep op het bodemrecht geen stand.